

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt
Ensi- ja turvakotien liiton asiakkaina**

Kartoituskysely liiton jäsenyhdistysten henkilökunnalle ja vapaaehtoistyöntekijöille

Petri Lehtola ja Satu Viitanen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11 / 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Petri Lehtola ja Satu Viitanen	Sivumäärä 50 ja 11 liitesivua
Työn nimi Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien liiton asiakkaina	
Ohjaava opettaja Pauli Kurikka	
Työn tilaaja ja työelämäohjaajat Ensi- ja turvakotien liitto, Elina Havu & Riina Karjalainen	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa hakeutuvatko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ylläpitämiin palveluihin asiakkaiksi. Opinnäytetyössämme otimme myös selvää jäsenyhdistysten työntekijöiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden asenteista ja tietoudesta vähemmistöryhmiä kohtaan sekä kartoitimme, minkälaisia valmiuksia heillä on kohdata sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä asiakkaina.</p> <p>Työn tilaajatahona toimi Ensi- ja turvakotien liitto, joka toimii kattojärjestönä kolmellekymmenelle valtakunnallisesti työtään tekeväälle jäsenyhdistykselle. Jäsenyhdistykset ylläpitävät 10 ensikotia, 6 päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja 11 turvakotia. Opinnäytetyömme aihe muovautui tilaajan toiveesta, sillä aihetta ei ole ennen kartoitettu.</p> <p>Opinnäytetyöprosessissa käytimme lähdemateriaalina erilaisia tutkimuksia ja tutkielmia, verkkojulkaisuja ja painettuja teoksia. Laadimme kyselyn, joka sisälsi laadullisen ja määrällisen tutkimuksen elementtejä. Kyselyyn vastasi yhteensä 81 henkilöä.</p> <p>Tutkimustulokset osoittivat sen, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvia henkilöitä hakeutuu Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten palveluihin. Lisäksi kartoituksen yhteydessä kävi ilmi, että vähemmistöryhmiä tiedetään yleisellä tasolla suhteellisen vähän. Henkilöstön toiveena oli saada esimerkiksi aiheesta lisäkoulutusta. Tulokset osoittivat myös sen, että palveluiden tiedotusta ja imagoa tulisi kohdentaa enemmän myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille. Myös erilaisten yhteistyökuvien toivottiin lisääntyvän tulevaisuudessa.</p> <p>Näiden tutkimustulosten avulla liitto pystyy kehittämään toimintaansa ja tietopohjaansa vähemmistöryhmiin kuuluvien asiakkaiden kanssa toimittaessa. Tämä opinnäytetyö on myös yleishyödyllinen, sillä se tarjoaa tietoa väkivallasta, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaamasta väkivallasta sekä siitä, miten vähemmistöryhmiä tulisi kohdata sosiaali- ja terveysalalla asiakkaina.</p>	
Asiasanat asenteet, seksuaalivähemmistöt, sukupuolivähemmistöt, väkivalta, väkivaltatyö	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Petri Lehtola ja Satu Viitanen	Number of Pages 50 and 11 appendices
Title Gender and Sexual Minorities Clients in The Federation of Mother and Child Homes and Shelters	
Supervisor Pauli Kurikka	
Subscriber and Mentors The Federation of Mother and Child Homes and Shelters, Elina Havu & Riina Karjalainen	
Abstract <p>The purpose of this thesis was to research if the gender and sexual minorities are finding the services of the member organizations under The Federation of Mother and Child Homes and Shelters. In our thesis we also researched the level of knowledge and attitudes of the employees and voluntary workers from the member organizations towards minority groups and mapped the employee's capabilities to face the gender and sexual minorities as customers.</p> <p>The research was done for The Federation of Mother and Child Homes and Shelters. It is a child welfare organization who helps the families and children in difficult life situations and is also active in preventive work against violence. The Federation of Mother and Child Homes and Shelters is an umbrella organization for thirty member organizations working nationwide. The member organizations are offering help through 10 mother and child homes, 6 homes specialized in treating people with a substance abuse problem and 11 shelters. The federation suggested this subject for our thesis because it had not been mapped before.</p> <p>As source material for the thesis we used different studies and research papers, online publications and printed works. We made an inquiry that included the elements of qualitative as well as quantitative researches. In total 81 people participated in the inquiry.</p> <p>The outcome of the research is that gender and sexual minorities find the services of the member organizations of The Federation of Mother and Child Homes and Shelters. During the research, we found out that in general the staff's knowledge about minority groups is limited and they wished to be educated more in this field. The outcomes also show that the public relations and image should be more focused on gender and sexual minorities. Furthermore, the staff hopes that more cooperation can be established in the future.</p> <p>With these results, the federation can develop its function and knowledge base when working with minority groups. This thesis can also be useful out of this context, because it provides insights for violence, the violence gender and sexual minorities experience and how to face minority groups as customers in the social services and healthcare.</p>	
Keywords attitudes, gender minorities, sexual minorities, violence, violence prevention work,	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARVEPERUSTA	6
2.1 Miksi opinnäytetyötä lähdettiin työstämään?	6
2.2 Mitä konkreettista se tuottaa?	7
2.3 Ensi- ja turvakotien liitto	8
3 VÄKIVALTATYÖ	10
3.1 Väkivallan muodot	11
3.2 Väkivaltatyö Ensi- ja turvakotien liitossa	12
4 SUKUPUOLI- JA SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT	14
4.1 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asema Suomessa	16
4.2 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaama väkivalta	18
4.3 Vähemmistöryhmien kohtaaminen asiakkaina	20
4.4 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaama väkivalta Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten palveluissa	23
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	25
5.1 Laadullinen ja määrällinen tutkimus	25
5.2 Kysely tutkimuksen menetelmänä	27
6 TUTKIMUSTULOKSET	29
6.1 Analysointiprosessi	29
6.2 Tutkimustulokset	30
6.3 Tutkimuksen luotettavuusarviointi	39
7 POHDINTA	41
8 LOPUKSI	45
LÄHTEET	47
LIITTEET	51

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa hakeutuvatko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten tarjoamiin palveluihin. Tarkoituksena oli myös kartoittaa jäsenyhdistysten työntekijöiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden asenteita, tietoutta sekä valmiuksia kohdata sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä. Opinnäytetyön aihe tuli Ensi- ja turvakotien liiton taholta. Liiton tarkoituksena on auttaa turvattomissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä. Se tekee myös perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksiä on yhteensä 30 kappaletta. Ne tarjoavat ammatillista tukea ja palveluita alueellisella sekä valtakunnallisella tasolla. Kartoitus suoritettiin Webropol-kyselyllä jäsenyhdistysten palkatuille työntekijöille ja vapaaehtoistyöntekijöille. Aihetta ei ole tutkittu aikaisemmin, joten tutkimustulosten avulla liitto pystyy kehittämään toimintaansa ja tietopohjaansa vähemmistöryhmiin kuuluvien asiakkaiden kanssa toimiessa. Tulosten perusteella liitto ja sen jäsenyhdistykset voivat kohdentaa tiedotustaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä huomioiden.

Taustana opinnäytetyön aiheelle toimi se, että pari- ja lähisuhdeväkivaltaa tapahtuu myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen keskuudessa. Tämä ilmenee muun muassa Mari Vikmanin (2001) pro gradu -tutkielmassa parisuhdeväkivallasta homo- ja lesbosuhteissa sekä Anne Könkään (2013) pro gradu -tutkielmassa transsukupuolisten parisuhdeväkivaltakokemuksista. Myös useat kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen pari- ja lähisuhteissa tapahtuva väkivalta on yhtä yleistä kuin eri sukupuolta olevien parien kohdalla. Vuonna 2006 julkaistussa laajassa ”Comparing domestic abuse in same sex and heterosexual relationships” -kyselytutkimuksessa jopa yli kolmasosa Iso-Britannian seksuaalivähemmistöistä oli kokenut parisuhdeväkivaltaa (Donovan, Hester, Holmes & McCarry 2006).

Suomessa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaama perhe- ja lähisuhdeväkivalta on kuitenkin marginaalinen, vaiettu aihe, jonka tutkiminen onkin tärkeää. On myös tärkeää kartoittaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kanssa työskentelevien asenteita, tietoutta sekä valmiuksia kohdata vähemmistöryhmän asiakas.

2 OPINNÄYTETYÖN TARVEPERUSTA

Laadukkaan opinnäytetyön perustana toimii se, että se on aiheeltaan ja taustaltaan riittävän perusteltu. Sen tulee olla ajankohtainen ja tärkeä sekä aiheessa voi olla yleisellä tasolla suuria tutkimuksellisia puutteita, joita opinnäytetyössä pyritään paikkaamaan. Opinnäytetyön tulisi olla myös tulevaisuudessa hyödynnettävissä ja hyödyllinen. (Hakala 2004, 29-35.) Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten asiakkaana onkin tärkeä selvitys kattojärjestölle ja sen jäsenyhdistyksille, jotta nämä pystyisivät tulevaisuudessa kehittämään toimintaansa ja lisäämään tiedotusta. Ensi- ja turvakotien liiton keskusjärjestön työn tavoite on tukea johtamista ja päätöksentekoa jäsenyhdistyksissä, vahvistaa liiton kansalaistoiminnan sisällöllistä osaamista ja tukea sen rakenteita sekä vahvistaa kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia (Ensi- ja turvakotien liitto 2015c, 7). Tutkimustulokset ovat myös hyödynnettävissä valtakunnallisesti, sillä se tuo ilmi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaaman väkivallan muotoja sekä heidän palveluntarpeitaan.

2.1 Miksi opinnäytetyötä lähdettiin työstämään?

Sukupuoli-identiteetti ja seksuaalinen suuntautuminen on moninainen asia. Sukupuoli voi olla juridinen, biologinen, sosiaalinen tai omaan kokemukseen perustuva. Se ei aina ole vain mies tai nainen, vaan se voi olla molempia, siltä väliltä, jotain muuta tai sitä ei ole ollenkaan. Jokaisella ihmisellä on oikeus omaan sukupuoli-identiteettiin ja seksuaalisuuteen, joten asiasta keskustelu ja sen tutkiminen ovat tervetullutta. (Seta ry 2012, 4-5.)

Opinnäytetyömme aihe lähti Ensi- ja turvakotien liiton ehdotuksesta. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt ovat kohderyhmä, joiden kohtaamaa väkivaltaa tai väkivalta-työpalveluihin hakeutumista ei ole Suomessa tutkittu paljoa. Tutkimusten teon tekee haastavaksi se, että väkivaltaa kokeneet sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt saattavat kätkeä seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteettinsä. Nämä ominaisuudet myös puuttuvat usein koko väestölle suunnatuissa kyselytutkimuksissa. Myöskään sukupuolen mukainen jaottelu ei tule näkyviin tutkimuksista ja selvityksis-

tä. Olisikin tärkeää tehdä kohdennettuja tutkimuksia ja selvityksiä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden väkivaltakokemuksista sekä eritellä koetun väkivallan muoto, jotta löydettäisiin oikeat keinot väkivallan vähentämiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 64.)

Väkivaltaa kuitenkin tapahtuu sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen keskuudessa ja siksi myös jatkuvan kehityksen kannalta Ensi- ja turvakotien liiton on hyvä tietää, miten heidän jäsenyhdistysten tarjoamat palvelut tavoittavat sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt sekä miten heitä asiakkaina kohdellaan. Tutkimustulosten perusteella Ensi- ja turvakotien liitto kykenee kohdentamaan palveluitaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille. Lisäksi liitto pystyy kartoittamaan mahdollisen lisäkoulutuksen tarpeen aiheeseen liittyen jäsenyhdistysten työntekijöille.

2.2 Mitä konkreettista se tuottaa?

Tämän opinnäytetyön myötä Ensi- ja turvakotien liitto saa tärkeää tietoa jäsenyhdistyksiensä toimintatavoista, kehitysideoista ja myös informaatiota jota voi hyödyntää työntekijöiden kouluttamisessa sukupuolen- ja seksuaalisuuden moninaisuudesta. Tutkimustulosten perusteella Ensi- ja turvakotien liitto kykenee kehittämään ja kohdentamaan palveluitaan sekä tiedotustaan vähemmistöryhmille.

Ensi- ja turvakotien liitto on osallistumassa ensi vuoden Helsinki Prideen, jolloin Pride-viikolla olisi tarkoituksena järjestää opinnäytetyön tuloksista kaikille avoin julkaisu- ja keskustelutilaisuus. Helsinki Pride on Suomen suurin kulttuuri- ja ihmisoikeustapahtuma, johon kuuluu sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen teemaviikko sekä tunnettu Pride-kulkue. Priden järjestää vuosittain HeSeta ry. Pride-viikolla järjestetään aiheesta ohjelmaa, luentoja ja keskustelutilaisuuksia sekä työpajoja, taidetta ja kulttuuria. (Helsinki Pride 2015.) Jos keskustelutilaisuus järjestetään, osallistumme siihen enemmän kuin mielellämme, jotta voimme omalla panoksellamme edesauttaa tietoisuutta vähemmistöryhmistä.

2.3 Ensi- ja turvakotien liitto

Ensi- ja turvakotien liitto on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen kansalais- ja lastensuojelujärjestö, joka auttaa ongelmallisissa ja turvattomissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä sekä tekee perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Ensi- ja turvakotien liitto toimii kattojärjestönä 30 jäsenyhdistykselle eri puolilla Suomea, jotka tarjoavat perheille ammatillista apua ja vapaaehtoistyöntekijöiden tukea. Jäsenyhdistykset ylläpitävät 10 ensikotia, 6 päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja 11 turvakotia. Olemme koonneet liiton jäsenyhdistykset ja niiden toimintapaikkakunnat sekä perustamisvuodet liitteeksi loppuun (liite 1). Ensi- ja turvakotien liiton tarkoituksena on turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja kehitykseen, tukea vanhemmuutta ja perhettä sekä ehkäistä perheväkivaltaa. Ensi- ja turvakotien liiton toiminnan rahoittaa Raha-automaattiyhdistys, Lasten Päivän Säätiö ja jäsenmaksut. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015a.)

Liiton toiminta määräytyy yhdessä hallituksen, jäsenyhdistysten ja henkilöstön kanssa suunnitellussa strategiassa, joka mahdollistaa keskusjärjestön ja jäsenyhdistysten toimimisen samansuuntaisesti, tavoittaen sen yhteiset tavoitteet ja painopisteet. Ensi- ja turvakotien liitto kohdentuu erityisesti ongelmallisissa olosuhteissa elävien lasten ja lapsiperheiden auttajaksi ja edunvalvojaksi. Ongelmia perheisiin tuovat muun muassa kaltoinkohtelut, haasteet vauvan vanhemmuudessa, päihteet, mielenterveysongelmat ja köyhyys. Maailma muuttuu ja liiton toimintaympäristö sen mukana, joten strategia on edellytys liiton toiminnalle. Strategian jokaiselle painopisteelle määritellään tavoitteet, toiminnan tulokset ja vaikutukset, jotka pyritään saavuttamaan strategiakauden aikana. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015b, 3.)

Ensi- ja turvakotien liiton visiona on luoda oikeudenmukaista yhteiskuntaa ja puolustaa lapsien oikeutta turvalliseen elämään, tukea avun tarpeessa olevia lapsia ja perheitä ja heidän osallisuuttaan. Liitto luo yhteiskuntaa, jossa päätöksentekoihin vaikuttaa lapsen etu. Sen tarkoituksena on taata turvallinen lapsuus jo raskausajasta lähtien ja pyrkiä poistamaan eriarvoisuutta, lapsiköyhyyttä, lapsiperheissä tapahtuvaa päihteiden väärinkäyttöä sekä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Jos perheen voimavarat eivät riitä, Ensi- ja turvakotien liiton mukaan perheitä tulee tukea ja tarjota heidän tar-

vitsemiaan palveluita. Liitto arvostaa erilaisuutta, ihmisoikeuksia ja näkee monikulttuurisuuden voimavarana. (mt., 5.)

Ensi- ja turvakotien liitto huolehtii siitä, että sen asiantuntijarooli vahvistuu ja kehittyä jatkuvasti ja se osallistuu perustehtävänsä alueilla uusien tukimuotojen kehittämiseen. Se vie asiantuntemustaan päättäjien, palvelujärjestelmän ja yhteistyökumppanien käyttöön, jotta toiminta-alueet pystyvät kehittymään. Liitto toimii yhdistysten ja keskusjärjestön yhteistyöllä, voimanaan osaaminen ja vaikuttaminen. Jäsenedistykset tuottavat paikallisella sekä alueellisella tasolla laadukasta järjestölähtöistä tukea ja palveluja samalla kehittäen niitä systemaattisesti. Jäsenedistykset tuovat paikalliseen ja alueelliseen hyvinvointiin oman asiantuntemuksensa ja mahdollistavat vaikuttavaa kansalaistoimintaa. Ne tekevät yhteistyötä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Jäsenedistykset levittävät informaatiota ja asiantuntemusta valtakunnalliseen vaikuttamiseen ja kehittämiseen. (mt., 6.) Keskusjärjestön työn tavoite on tukea jäsenyhdistysten johtamista ja päätöksentekoa, edesauttaa liiton kansalaistoiminnan osaamista ja sen rakenteita sekä kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamista (Ensi- ja turvakotien liiton vuosikatsaus 2015c, 7).

Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen vaikuttaja ja oman alansa asiantuntija. Sen tavoitteena on rakentaa sosiaalisesti kestävää, oikeudenmukaista yhteiskuntaa. Keskusjärjestö vaikuttaa lapsia ja perheitä koskeviin yhteiskunnallisiin päätöksentekoihin ja yleisiin mielipiteisiin sekä vahvistaa kansalaistoimintaa yhteistyössä jäsenyhdistystensä kanssa. Työn edellytyksenä on tiivis yhteistyö myös kokemusasiantuntijoiden kanssa. Ensi- ja turvakotien liiton tehtävänä on tukea jäsenyhdistysten vahvistumista järjestökentällä kehittäen yhdistysten tarjoamia tukimuotoja ja palveluja. Tärkeää on rakentaa paikallisesti ja globaalisti verkostoja, sillä liitto uskoo yhteistyön olevan avainasia menestymiseen muuttuvissa olosuhteissa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015b, 6.)

Ensi- ja turvakotien liitto tekee työtään arvojensa mukaisesti. Arvot ovat: osallisuus, turvallisuus, oikeudenmukaisuus, inhimillisyys ja rohkeus. Kaiken toiminnan pohjalla ovat periaatteet siitä, että luodaan toivoa ja ylläpidetään sitä sekä luja usko uuden alun mahdollisuuteen. Tärkeimpänä voimavarana toiminnalle ovat jäsenet, luottamushenkilöt ja henkilöstö, joka on osaava, sitoutunut ja hyvinvoiva. Lisäksi koke-

musasiantuntijat ja vapaaehtoistoimijat ovat merkityksellinen osa toimintaa. Tulevaisuuden tavoitteena on kasvattaa heidän osuuttaan toiminnassa. Henkilöstön hyvinvoinnista ja heidän ammattitaidon kehittämistä huolehditaan työnohjauksella, koulutuksilla, yhteistyörakenteilla työyhteisöissä, terveydenhuollolla sekä ateria- ja virkistystuilla. (mt., 7-9.)

3 VÄKIVALTATYÖ

Väkivalta perheessä tai muissa läheisissä suhteissa on asia, joka useasti vaietaan salaisuudeksi. Väkivalta aiheuttaa sen osapuolille häpeän ja syyllisyyden tunteita, siksi siitä puhuminen on usein vaikeaa. Väkivallan uhri saattaa muuttua pelokkaaksi, eristäytyneeksi sekä hän voi kärsiä unettomuudesta ja ruokahaluttomuudesta. Asiaa pitää puhua ja se voi auttaa kierteen katkaisuun. Väkivallan uhrin yleisimpänä ja merkittävimpana oireena voidaan pitää pelkoa, riippumatta siitä, miten useasti tai miten pahasti tämä on joutunut väkivallan kohteeksi. Useat väkivallan uhrit ovat kokeneet pahimpana kokemuksena pelossa ja väkivallan uhan alla elämisen. Useasti väkivallasta puhuttaessa mieleen tulee pelkästään fyysinen väkivalta, sellainen, joka jättää jälkiä. Fyysinen väkivalta on kuitenkin vain yksi väkivallan useista muodoista. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015d, 3-4.)

Lähisuhdeväkivalta tarkoittaa perheessä, muussa sukulaisuussuhteessa, ystävyys- ja tuttavuussuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Sen yleisin esiintyvyys on parisuhteissa, mutta sitä esiintyy myös esimerkiksi lasten ja vanhempien tai sisarusten välillä. Lähisuhde- ja perheväkivalta on ihmisoikeuksien loukkaus, joka vaarantaa yksilöiden tasa-arvoa, terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 12.) Vuoden 2012 kansallisessa rikosuhri-kyselyssä, joka on suunnattu 15-74 -vuotiaille Suomessa pysyvästi asuville, kävi ilmi, että kyselyyn vastanneista miehistä kuusi prosenttia ja naisista 9 prosenttia oli kokenut fyysistä parisuhdeväkivaltaa elämänsä aikana. Melkein sama määrä oli kokenut myös väkivallalla uhkailua parisuhteessa. Viimeisen vuoden aikana miehistä kaksi prosenttia ja naisista neljä prosenttia oli kokenut fyysistä väkivaltaa parisuhteessaan. Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että parisuhdeväkivalta on yleisempää nuorempien ikäryhmien keskuudessa. (Danielsson

& Salmi 2012, 2.) Parisuhdeväkivallassa määritellään väkivallan tekijäksi yleensä mies ja uhriksi useimmiten nainen. Tätä väkivallan muotoa, jossa vahvempi osapuoli käyttää väkivaltaa heikompaan uhria kohtaan, kutsutaan sukupuolistuneeksi väkivallaksi. (Köngäs 2013, 33-34.) Tätä termiä voidaan kutsua myös sukupuolittuneeksi väkivallaksi.

3.1 Väkivallan muodot

Fyysistä väkivaltaa on esimerkiksi töniminen, hiuksista repiminen, kuristaminen, potkiminen ja lyöminen nyrkillä tai objektilla. Fyysinen väkivalta on helpoiten tunnistettavissa silloin, jos se jättää fyysisiä jälkiä, kuten mustelmia, ruhjeita tai murtumia. Pahimmillaan fyysinen väkivalta voi johtaa kuolemaan. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että fyysinen väkivalta ei aina jätä näkyviä jälkiä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015d, 4.)

Henkistä väkivaltaa on esimerkiksi läheisen alistaminen, nimittelemine ja pilkkaaminen. Henkiseen väkivaltaan kuuluu julkinen nolaaminen ja sitä voi tapahtua neljän seinän sisällä piilossa. Sosiaalinen eristäminen esimerkiksi ystävistä tai sukulaisista, taloudellinen alistaminen, mielipiteiden ilmaisun tai pukeutumisen kontrollointi, vapaasti ulos menemisen estäminen, seksuaalisuuteen liittyvä psyykinen alistaminen tai fyysisellä väkivallalla uhkaaminen ovat henkistä väkivaltaa. Fyysinen väkivalta sisältää aina myös henkistä väkivaltaa, sillä jo fyysisen väkivallan uhka on henkistä väkivaltaa. (mt., 4.)

Seksuaalista väkivaltaa on toisen ihmisen pakottamista johonkin seksuaaliseen tekkoon vastoin tämän tahtoa. Seksuaalista väkivaltaa on esimerkiksi raiskaus, koskettelu käsin, suulla tai sukupuolielimellä vastoin toisen tahtoa. Se voi myös olla salaa katselua, pakottamista katsomaan kun väkivallan tekijä masturboi, uhrin painostamista tyydyttämään itseään tekijän katsoessa joko paikan päällä tai web-kameran välityksellä. Seksuaaliseen väkivaltaan kuuluu myös valo- tai videokuvaamista seksuaalisesti ilman suostumusta tai seksuaaliseen tekoon houkuttelua vastikkeeksi rahasta, alkoholista tai tavarasta. (mt.,4.)

Fyysisen, henkisen ja seksuaalisen väkivallan lisäksi voidaan vielä erikseen nimetä taloudellinen, sosiaalinen ja uskonnollinen väkivalta. Nämä muodot voidaan sisällyttää tosin myös henkiseen väkivaltaan. Taloudelliseksi väkivallaksi kutsutaan taloudellista alistamista, kiristämistä, kavaltamista ja rahankäytön kontrolloimista. Sosiaalinen väkivalta tarkoittaa esimerkiksi vapaan liikkumisen kontrollointia, yhteydenpidon rajoittamista ystäviin ja sukulaisiin sekä sosiaalisen eristämisen uhkailua. Uskonnollinen väkivalta kuuluu henkisen väkivallan kontekstiin, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus. Sen ilmenemismuotoja ovat pelottelu, uskontoon käännäyttäminen, syyllistäminen, eristäminen ja kontrollointi. Uskonnollisen väkivallan tarkoituksena on muuntaa toisen ihmisen elämäntapa, mielipide tai elämäntapa. (mt., 4.)

Parisuhteessa tapahtuva väkivalta voi eron jälkeen muuttua vainoamiseksi. Se on toistuvaa, ei haluttua yhteydenottamista, seuraamista, tarkkailua ja uhkailua. Vaino aiheuttaa kohteessa yleisesti ottaen pelkoa ja ahdistusta. (mt., 5.) Rakenteellinen väkivalta tarkoittaa epäsuoraa väkivallan tekoa, joka saa alkunsa ihmisten välisistä sopimuksista ja sosiaalisista rakenteista (Finne & Karekivi-Pallari 2012, 10). Sen ympäristössä vallitsee hierarkia, jossa jollain ihmisryhmillä tai yksittäisillä henkilöillä on heikommat mahdollisuudet toimia. Esimerkkinä rakenteellisesta väkivallasta voidaan pitää lakeja, normeja ja käytäntöjä, joissa ei oteta huomioon henkilön tasa-arvoisia ihmisoikeuksia. (Etelä-Pohjanmaan Sairaanhoidopiiri 2015.)

3.2 Väkivaltatyö Ensi- ja turvakotien liitossa

Ensi- ja turvakotien liitto tarjoaa tukea ja informaatiota perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreille, sivusta seuraajille ja tekijöille. Sen jäsenyhdistykset toimivat eri puolilla Suomea, tarjoten perheiden tarvitsemaa apua perheille ammattilaisten ja vapaaehtoistyöntekijöiden voimin. Se ylläpitää muun muassa useita ensikoteja, turvakoteja ja esimerkiksi liiton ylläpitämä neuvokeskus tarjoaa tukea erotilanteissa oleville lapsiperheille. Ensi- ja turvakotien liitto tekee vaikuttavaa väkivaltatyötä ja sen tavoitteena on ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa sekä auttaa väkivallan kokijoita ja tekijöitä. Tavoitteena on auttaa väkivaltatyössä kaikkia osapuolia, taata turvallinen lapsuus ja lopettaa väkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton väkivaltatyöhön kuuluu turvakodeissa ja niiden avopalveluissa tapahtuva työ, erilaiset kehittämishankkeet sekä verkkoapua

tarjoava Nettiturvakoti. Väkivaltatyön avopalveluja ovat tukipalvelut, jotka tarjoavat tarvittavan ajanjakson verran tukea väkivaltatilanteen ratkaisuun ja kriisitilanteesta selviytymiseen. Avopalveluita ovat esimerkiksi puhelinneuvontapalvelut, keskusteluapu ammattilaisen kanssa, vertaistukiryhmät tai vaikkapa tuetun asumisen palvelut. (Ensi- ja turvakotienliitto 2015a.)

Ensikodit ovat paikkoja, joissa tuetaan perheitä vanhemmuudessa ja elämähallinnassa. Vanhempi, joka on yleensä äiti, voi tulla ensikotiin odotusaikana tai pienen vauvan kanssa. Tarvittaessa myös puoliso voi asua ensikodissa. Asumisaika sovitaan perheen omien tarpeiden mukaan. Ensikodeissa tuetaan vauvan ja vanhemman suhdetta ja opetellaan arkielämää, vauvanhoitoa ja itsenäistymistä. Ensikotityö on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä ja sen tavoitteena on turvata lapselle tämän tarpeiden mukainen hoito ja huolenpito. Syinä ensikotiin haakeutumiseen voi olla esimerkiksi synnytyksen jälkeinen masennus, vanhemman omat lapsuuden traumat, mielenterveysongelmat tai uupuminen. (mt.)

Turvakodit tarjoavat lyhytaikaista turvapaikkaa silloin, kun kotiin jääminen väkivallan, uhkailun tai pelon takia on mahdotonta. Turvakotien tavoite on väkivaltaisuuksien ja sen kierteen katkaisu, seurausten hoitaminen sekä ennaltaehkäisy. Turvakodit tarjoavat kriisiapua ja välittömän suojan väkivaltaa kokeneille. Tyypillinen turvakoti-asiakas on 25–34-vuotias pienten lasten äiti. Turvakodit ovat auki kellon ympäri ja ne tarjoavat myös puhelimitse keskusteluapua ja neuvontaa väkivaltatilanteita koskien. Turvakodeissa on ensisijaista kohteen ja lasten edun turvaaminen kaikissa olosuhteissa. Erityistä huomiota kiinnitetään lasten auttamiseen. Turvakodissa ollaan kriisitilanteen vaatima aika. Niissä tarjotaan keskusteluapua väkivaltatyöhön erikoistuneen työntekijän kanssa sekä lapsille järjestetään tapaamisia työntekijöiden kanssa. Henkisen tuen lisäksi turvakodit tarjoavat tarvittaessa apua käytännön asioiden hoitamiseen. Näitä voivat olla esimerkiksi asuntoasioiden- ja/tai lähestymiskiellon järjestäminen. Lisäksi paikalta saa vertaistukea ja apua. (mt..)

Jäsenyhdistykset tarjoavat myös muita erilaisia auttamisen keinoja ja palveluita. Näitä ovat esimerkiksi lapsityö, jossa autetaan lasta, joka on kokenut tai nähnyt väkivaltaa tai perhekuntoutus, jossa perhe saa apua arkeen. Jäsenyhdistykset tarjoavat myös raskaana oleville tai vanhemmille tukea päihteettömyydessä tai jos vanhempi

uupuu synnytyksen jälkeen. Vanhempi voi saada myös apua ja tukea lapsen odotukseen ja synnytykseen doula-toiminnasta. Jäsenyhdistykset tarjoavat apua erotilanteissa tai jos huoltokiista on vaikea. Apua saa myös tilanteessa, jossa lapsi uhataan kaapata tai on kaapattu. (mt.)

4 SUKUPUOLI- JA SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT

Tilastollisesti suomalaiset sateenkaariperheet ja muut perheet, joissa on sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä, jäävät usein näkymättömiin. Tilastoissa sateenkaariperheiksi määritellään vain rekisteröidyssä parisuhteessa elävät parit lapsineen. Esimerkiksi avoliitossa elävän seksuaalivähemmistöön kuuluvan parin perhe saattaa näyttäytyä yksinhuoltajan perheenä. Yleinen arvio on, että Suomessa elää monia tuhansia lapsia sateenkaariperheissä. Tämä luku on kasvamassa entisestään. (Mettälä & Eerola 2013, 10.) Suomessa arvioidaan, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvia on 5-15 prosenttia väestöstä. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat intersukupuoliset sekä transihmiset eli transsukupuoliset, transvestiitit ja transgender-ihmiset. Intersukupuolisuus tarkoittaa, että henkilön synnynnäinen fyysinen sukupuoli ei ole yksiselitteisesti miehen tai naisen. Transihmiset kokevat syntyneensä sukupuolellisesti väärään kehoon ja sukupuoli-odotuksiin. (Lehtonen 2007, 18.) Transvestiitit ovat ihmisiä, jotka viihtyvät vain ajoittain toisen sukupuolen vaatteissa, tyyli- ja roolissa. Useimmiten transvestiitit ovat miehiä (Aarnipuu 2008, 80.) Transgender ei määrittele yksiselitteisesti itseään naiseksi tai mieheksi vaan hän voi kokea elävänsä sukupuoliryhmien välillä tai ulkopuolella.

Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat homot, lesbot ja biseksuaalit. (Lehtonen 2007, 18.) Homot ja lesbot ovat henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneet tunteiden, fantasioiden ja/tai käyttäytymisen tasolla pääasiassa samasta sukupuolesta (Ihmisoikeudet.net 2015). Biseksuaalit tuntevat emotionaalista ja/tai eroottista vetovoimaa henkilöön sukupuolesta riippumatta (Seta ry 2015). On huomioitava kuitenkin se, että osa ihmisistä eivät määrittele itseään edellä olevilla käsitteillä, vaikka heidän rakkaus- ja seksuaaliset suhteet kohdentuvatkin samaan sukupuoleen (Lehtonen 2007, 19). Cis-sukupuolisesta henkilöstä puhuttaessa tarkoitetaan ihmistä, joka kokee olevansa juu-

rikin sitä sukupuolta, joksi on biologisesti syntynyt. Suurin osa ihmisistä on cis-sukupuolisia (Seta ry 2015). Lisää sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuksien käsitteistä löydät liitteestä numero 2.

Sukupuoli- ja heteronormatiivisuus vallitsee yhteiskunnassa niin vahvasti, ettei niitä välttämättä tule edes ajatelleeksi tai kyseenalaistetuksi. Sukupuolinormatiivisuus tarkoittaa yhteiskunnallista ajattelutapaa, jonka mukaan sukupuolia on vain kaksi – mies ja nainen. Tämä ajattelumalli on yhteiskunnassa yleistä. Sukupuolinormatiivisuuden mukaan ihminen on peruuttamattomasti vain sitä yhtä sukupuolta, joka määräytyy tämän syntyperäisen fyysisen anatomian ja biologian mukaan. Sukupuolinormit määrittelevät myös vahvasti miehille ja naisille omat roolit sukupuolensa mukaan. Näihin rooleihin voi kuulua esimerkiksi odotuksia yksilön harrastuksiin, luonteenpiirteisiin ja pukeutumiseen. Sukupuolinormatiivisuuden vaikutus ja sen tuoma rooleihin asettaminen alkaa yleisesti ottaen jo varhaisessa kasvatuksessa. (Mettälä & Eerola 2013, 3-4).

Heteronormatiivisuus tarkoittaa ajatusmallia, jossa vallitsee yhteiskunnallisesti yleinen hetero-olettamus. Heteronormatiivisuudessa painotetaan miehen ja naisen ”luonnollista” seksuaalista vetovoimaa ja sen normin ulkopuolelle jäävä seksuaalisuuden monimuotoisuus nähdään poikkeavana, epäluonnollisena ja jopa alempiarvoisena. Heteronormatiivisuuteen kuuluu vahvasti se, että ensisijaisesti ja automaattisesti tapaamamme ihmiset oletetaan heteroiksi. Tämä voi olla seksuaalivähemmistöille paikoitellen erittäin kuormittavaa. (mt., 3-4.)

Mainokset ja media kuvaavat myös ihmisiä melko yksipuolisesti. On oltava vaa-leaihoinen, kaunis tai komea ja nuorekas. Mediassa harvemmin esitetään tasapuolisesti muita ryhmiä, kuten vammaisia, vanhuksia tai vaikkapa transihmisiä perheineen. (mt., 4.) Olemme havainneet, että viihdemediassa näkyvät henkilökuvaukset sukupuoli- tai heteronormatiivisuuden kuplan ulkopuolelta nojaavat usein stereotyyppiin. Tämän on huomannut myös Seta ry, joka julkaisi avoimen kirjeen turvallisuusviranomaisille, koskien 30.5.2015 esitettyä tositapahtumiin perustuvaa Poliisit kotihälytys –televisio-ohjelman jaksoa. Jakso koski parisuhdeväkivaltatapausta, jossa osapuolet olivat miehiä. Poliisit olivat kommentoineet tapausta huvittuneesti ja epäasiallisesti ”homppelipahoinpitelykeikaksi”. Näin ei pitäisi tapahtua, koska nais- ja miespa-

rien suhteissa väkivalta on yhtä yleistä kuin erisukupuolta olevien pariin kohdalla. Epäasiallinen asennoituminen ja kohtelu korottavat jo muutenkin korkealla olevaa avunhakukynnystä. (Mäenpää & Salo 2015.) Tämän kaltaiset stereotypisoinnit mediassa lisäävät lokeroitua ja eriarvoisuutta vähemmistöjä kohtaan. Tämä saattaa myös vähentää vähemmistöryhmien hakeutumista Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten palvelujen pariin.

Jokaisen ihmisen persoonaan ja yksilöllisyyteen kuuluu kokemus omasta sukupuolesta ja sen ilmaisusta sekä seksuaalinen suuntautuminen. On muitakin tapoja ilmaista sukupuolensa kuin pelkkä mies tai nainen. Pelkistetyt sukupuoli- ja heteronormatiiviset käsitykset voivat olla esteenä ihmisten moninaisuuden näkemiseen. Sukupuoli- ja heteronormatiivinen ajattelutapa kahlitsee ja rajoittaa, sillä moninaisuuden huomioiminen on tärkeää myös muiden kuin vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten kannalta. ((Mettälä & Eerola 2013, 4.) Jos ihmisen seksuaalista suuntautumista tai sukupuolen määrittelyä lähdetään lailla tai muilla keinoin estämään, on kyse ihmisoikeuksien loukkauksesta. Nämä tulevat ilmi esimerkiksi jo vuonna 1948 hyväksytyssä Yhdistyneiden kansakuntien Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa sekä Seksuaaliterveyden maailmanjärjestön Seksuaalioikeuksien julistuksessa vuodelta 1998 (Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö 2009; Yhdistyneet kansakunnat 1948).

4.1 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asema Suomessa

Homoseksuaalisuus asetettiin rangaistavaksi teoksi Suomessa vuonna 1889, mutta se poistettiin vuonna 1971. Homoseksuaalisuus luokiteltiin kuitenkin sairaudeksi vielä vuoteen 1981 asti. Myös transvestisuus luokiteltiin sairaudeksi vielä vuoteen 2011 asti. Samaa sukupuolta olevilla henkilöillä on ollut oikeus rekisteröidä parisuhteensa vuodesta 2002 saakka. (Mettälä & Eerola 2013, 12.) Parisuhteen rekisteröinti ei suo kuitenkaan samoja yhdenvertaisia oikeuksia kuin avioliittolaki, mikä määrittellään miehen ja naisen väliseksi liitoksi. Vuonna 2013 alkoi kansalaisaloitteen toimesta Tahdon2013 -kampanja, jonka tarkoituksena oli mahdollistaa tasa-arvoiset avio-oikeudet sukupuolesta riippumatta. Aloite keräsi jopa 166 851 allekirjoitusta ja se hyväksyttiin eduskunnassa marraskuussa vuonna 2014. Vuonna 2017 laki astuu voi-

maan päivitettyinä, jolloin se koskee myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä. (Tahdon2013.) Kansalaisaloite herätti paljon keskustelua koko kansan keskuudessa ja toi näkyvämmäksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asema on parantunut suomalaisessa yhteiskunnassa viimeisten vuosikymmenten aikana. Sen todistaa esimerkiksi asenteiden kohentuminen ja lainsäädännön päivitykset. Sukupuoli- ja heteronormatiivinen ajattelu, syrjintä ja ennakkoluulot eivät kuitenkaan ole helposti muutettavissa. Suomessa on havaittavissa asenneympäristöjä, jolloin esimerkiksi suuremmissa kaupungeissa asenteet voivat olla keskimääräisesti sallivampia verrattuna pienempiin kuntiin tai joihinkin uskonnollisiin yhteisöihin. (Mettälä & Eerola 2013, 11.) Nämä asenneympäristöt ovatkin omiaan luomaan vastakkainasetteluita suurien ja pienten kaupunkien välille. Ongelmaan tulisikin puuttua varsinkin pienemmällä paikkakunnilla ja uskonnollisissa yhteisöissä, joissa arvot ja asenteet voivat olla hyvinkin jyrkkiä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan.

Suuremmissa kaupungeissa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt voivat olla paremmin esillä suuremmassa ihmismäärässä, mutta pienemmällä paikkakunnilla on pelkottava leimatuksi, jos erottuu massasta. Suuremmilla paikkakunnilla toimii myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille suunnattuja järjestöjä sekä heille suunnattua toimintaa, kun taas pienemmällä paikkakunnilla toimintaa ei välttämättä järjestetä ollenkaan. Tämä voi hankaloittaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvan henkilön tutustumista samankaltaisiin ihmisiin sekä osallistumasta toimintaan. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa (2014) tutkimuksesta kävi myös ilmi, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluville nuorille tulisi järjestää toimintaa alueilla, missä toimintaa ei vielä nykyhetkellä järjestetä. (Alanko 2014, 44.)

Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa (2014) -tutkimuksesta tuli myös esille, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla mielenterveysongelmat ja itsetuhoiset ajatukset ovat yleisempiä kuin cis-sukupuolisilla tai heteronuorilla. Varsinkin transnuorilla oli selkeästi enemmän masennus- ja ahdistusoireita. He olivat kokeneet myös syrjintää ja väkivaltaa enemmän verrattuna muihin nuoriin. (mt., 37-39.) Ruotsissa vuonna 2010 julkaistussa Hon, hen, han –tutkimuksessa tuli esiin, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöillä oli ollut jopa 3-4 kertaa useammin itsetuhoisia

ajatuksia heteroseksuaaleihin verrattuna (Ungdomstyrelse 2010, 37). Myös muiden tutkimusten mukaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöillä on muuhun väestöön verrattuna korkeampi riski joutua syrjinnän, kiusaamisen ja väkivallan kohteeksi. Heillä on myös suurempi riski marginalisoitumiseen, itsetuhoisuuteen ja jopa itsemurhaan. Syy näihin löytyy yhteiskunnassa vallitsevista syrjivistä asenteista ja ennakkoluuloista, ei seksuaalisuudesta tai sukupuolen moninaisuudesta. Esimerkiksi transihminen saattaa joutua kokemaan jatkuvaa väkivallan pelkoa ja uhkaa, joka vaikuttaa jokapäiväiseen elämään. (Mettälä & Eerola 2013, 11-13.)

4.2 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaama väkivalta

Vuonna 2014 Seta ry:n pääsihteeri Marita Karvinen antoi lausuntonsa koskien sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien naisten kohtaamaa väkivaltaa ja sen uhkaa. Lausunnon mukaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöryhmien naiset kokevat uhkailua ja väkivaltaa monissa eri muodoissa. Näitä muotoja ovat esimerkiksi lähisuhteiden väkivalta, kunniaväkivalta, viharikokset, seksuaalinen väkivalta, parisuhteiden väkivalta sekä yhteiskunnan ja kulttuurin sukupuolinormeihin perustuva rakenteellinen väkivalta. Myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen perheenjäsenet voivat joutua väkivallan tai sen uhan kohteeksi. Sukupuoli- ja myös seksuaalivähemmistöt kokevat sukupuoliperustaista väkivaltaa. Sukupuoliperustaisen väkivallan kohteena on sukupuoli, jonka koetaan olevan epätyypillinen. Väkivalta kohdistuu henkilön identiteettiin, persoonaan, luonteeseen, ulkoiseen olemukseen, kehonkieleen, tyyliin ja itseilmaisun tapoihin, jotka eivät vastaa hallitsevia sukupuolinormeja. Väkivalta voi olla fyysistä, henkistä ja/tai rakenteellista ja sitä kohtaavat niin lapset kuin aikuisetkin. (Karvinen 2014.)

Väkivallan vähentämiseksi, sen tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen tarvitaan uusia lainsäädäntöjä, tutkimusta, viranomaisten ja ammattihenkilöstön kouluttamista sekä ihmisoikeus- ja tasa-arvosivistusta. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaamaa väkivaltaa tunnistetaan huonosti. Tähän liittyy muun muassa se, että vähemmistöt jäävät usein yhteiskunnallisesti näkymättömiin. Seta esittääkin, että aiheesta pitää tutkia lisää, jotta sen tietoisuus kasvaa. (Karvinen 2014.) Mitä kuuluu sateenkaarinoorille Suomessa (2014) tutkimuksessa 16 prosenttia sukupuoli- ja sek-

suaalivähemmistöihin kuuluvista nuorista oli joutunut seksuaalisen väkivallan kohteeksi, kun taas heteronuorista 7 prosenttia. Yli 16-vuotiaiden vastaajien keskuudessa jopa melkein viisi prosenttia kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa seurustelukumppanin tekemänä. (Alanko 2014, 41.)

Mari Vikmanin pro gradu –tutkielmasta (2001) käy ilmi, että homo- ja lesbosuhteissa on hiljaisuutta eikä parisuhdeongelmista puhuta paljoa. Väkivallasta puhuminen on kuitenkin tärkeää, jotta väkivaltaa kokeneet uskaltaisivat hakea apua. Puhumattomuus voi johtua myös siitä, että uhrin pelkäävät sitä, miten heihin suhtaudutaan. (Vikman 2001, 84-85.) Esimerkiksi naisten välistä seksuaalista väkivaltaa on julkisessa keskustelussa suljettu pois kautta aikain. Vaikeneminen perustui 70- ja 80-luvuilla siihen, ettei lesbonaisten keskinäisestä seksuaalisesta väkivallasta saa puhua, jotta huomiota naisten yhteiskunnallisesti alistetusta asemasta ei sivuuteta. Vaikka ajat ovat muuttuneet näistä ajoista, silti naisten keskinäisestä väkivallasta keskustellaan vieläkin erittäin vähän. (Hiitola, Jyränki, Karma & Sorainen 2005, 61.)

Naisten välisen seksuaalisen väkivallan ajattelemisen, käsitteellistämisen ja tutkimisen ovat mahdotonta, ellei asiasta puhuta. Aihetta on aloitettu tutkimaan kansainvälisesti 2000-luvun alusta lähtien, mutta Suomessa keskustelu saattaa usein olla vieläkin heteronormatiivista. Aiheen tutkimiselle on tullut 2000-luvun puolivälin jälkeen varsinkin sosiaalista tilausta ja painostusta. (Hiitola ym. 2005, 62.) Tulimme myös samaan lopputulokseen, ettei vähemmistöryhmien kohtaamaa parisuhdeväkivaltaa ole paljoa tutkittu Suomessa, etsiessämme tietoa aiheesta. Myöskään heteronormatiivisuus ei ole vieläkään vuonna 2015 kadonnut. Toki yhteiskunnallinen keskustelu on lisääntynyt ja ylipäättänsä ihmiset ovat oletettavasti suvaitsevaisempia. Aihetta varjostaa vielä kuitenkin vähäisen tiedon verho, jota voimme tällä opinnäytetyöllämme hieman raottaa.

Anne Könkään pro gradu -tutkielmassa (2013) käsitellään transsukupuolisten sukupuolen ja parisuhdeväkivallan kokemuksia sekä sen mukanaan tuomia ongelmia verrattaessa heteronormatiiviseen yhteiskuntaan. Transsuhteissa väkivallan kokemus moninkertaistuu uhrin sijoittumisena marginaaliin niin sukupuolensa kuin suhteessaan väkivaltaa kokevana. (Köngäs 2013, 68.) Väkivallan tekijää myös usein pelätään, jolloin ei uskalleta hakea apua. Homo- ja lesbosuhteiden parisuhdeongelmien

esiintuomisen pelätään lisäävän huonoa kuvaa homoista ja lesboista. Kahden miehen keskinäistä väkivaltaa pidetään myös tabuna, koska miestä ei pidetä yleensä uhrina. (Vikman 2001, 84-86.) Tämä tulee esille myös ”Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta 2012 — Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia”-raportista (Danielsson & Salmi 2012).

Voidaan olettaa, että nykypäivänäkin kulttuurissamme lähi- ja parisuhdeväkivallan ajatellaan olevan heteronormatiivinen ja se perustuu tietynlaisiin valtasuhteisiin, jossa seksuaalisuus ja sukupuoli ovat tietynlaiset. On tullut ilmi tapauksia, joissa seksuaalista väkivaltaa kokeneet naiset tunnistavat olleensa väkivallan kohteina viiveellä, koska raiskaus käsitteenä on heteroseksuaalinen konteksti (Hiitola ym. 2005, 63-64). Lisäksi esimerkiksi Iso-Britanniassa on tullut esiin tapauksia, jossa henkilö on ensimmäistä kertaa parisuhteessa muussa kuin heterosuhteessa, jolloin väkivallan uhri on olettanut väkivallan ja häirinnän osaksi tämän tyyllisiä parisuhteita (Donovan ym. 2006, 13). Tämänkin takia aiheesta ei tule vaieta, vaan pelkästään asioiden esille tuominen edesauttaa yhteiskunnallisesti ja yksilötasolla.

4.3 Vähemmistöryhmien kohtaaminen asiakkaina

Yksilöön liittyy hänen sukupuolisuus ja seksuaalisuus. Sosiaalialan työkentän luonteesta huolimatta siinä ei kuitenkaan aina oteta riittävästi huomioon sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyviä erityispiirteitä. Se voi johtua yhteiskunnan aiheuttamasta tiedon puutteesta tai kielteisistä asenteista tai se voi johtua rehellisesti sanottuna pelkästä hämmennyksestä. Voidaan myös törmätä tilanteeseen, jossa henkilöä kohdataan näennäisen tasa-arvoisesti, mutta hänen yhdenvertaiseen kohtaamiseen ei huomioida tahallisesti tai tahattomasti erityisiä tarpeita tai haavoittuvuuksia. (Mettälä & Eerola 2013, 2.)

On myös käynyt ilmi, että parisuhdeväkivaltaa kokeneet transsukupuoliset henkilöt sijoittuvat marginaaliin sosiaalityössä, jonka suurimpana ongelmana on kohtaamattomuus. Työntekijöillä tulisi olla kyky ajatella heteronormatiivisuuden ylitse. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt saattavat jäädä myös pimentoon, koska välttämättä he eivät halua tuoda esille viranomaisille seksuaalista suuntautumistaan tai kokemaansa

sukupuolta. Tällöin voi syntyä harhakuva, ettei sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kuulu ollenkaan asiakaskuntaan. Asiakastyötä tekeville tärkeää olisi ottaa yksipuolisten ennakkokäsitysten vaalimisen sijaan moninaisuuden ja asiakkaiden erojen kunnioittaminen omana yksilönä kohtaamiseen. Asiakaslähtöinen toiminta tulisi lähteä siitä, että asiakas itse on oman elämänsä paras asiantuntija. (Köngäs 2013, 60.)

Ihmisille annetaan mahdollisuus määritellä niin sukupuoleen liittyvä kehollinen kokemus kuin seksuaalinen suuntautuminen sekä heidät kohdataan aina yksilöllisesti ja ilman luokittelevia ennakkokäsityksiä. Samoin sateenkaariperheet tulisi kohdata sensitiivisesti ja näin havaitaan perheiden moninaisuus. Uudenlaisessa tilanteessa olisi-kin tärkeää, että työntekijä kykenisi avoimesti tunnustamaan sen, jottei kohtaamisesta muodostu asiakkaalle syrjivää vaikutelmaa. (mt., 60-61.) Sateenkaariperheiden kanssa työskentelevän työntekijän ei kannata tehdä liiallisia oletuksia perheen muodoista ja vastuualueista. Vanhempien roolit vaihtelevat tapauskohtaisesti, joten työntekijöiden tulee ottaa huomioon yksilön tarpeet ja toimintamallit. Tärkeää on keskittyä oleellisiin tietoihin ja uskaltaa kysyä rohkeasti, jos sen kokee tarpeelliseksi. (Mettälä & Eerola 2013, 10.)

Könkään tutkimuksesta kävi ilmi, että transihmisten on vaikea hakea apua parisuhdeväkivaltaan, koska he olivat kokeneet, ettei heitä otettu aina tosissaan. Esimerkiksi eräs tutkimukseen osallistunut transnainen kertoi, että ei tiennyt mistä hakea apua, koska ei kehdannut mennä pienellä paikkakunnalla terveyskeskukseen. Kun hän viimein kuuli seksuaalisen väkivallan uhreille tarkoitettusta puhelinlinjasta, joka oli tarkoitettu naisille niin kuin hänkin koki olevan identiteetiltään, mutta ei silti kokenut tohivansa soittaa sinne. (Köngäs 2013, 60.) Vähemmistöryhmään kuuluvan asiakkaan tuodessa esiin seksuaalisen suuntautumisensa, parisuhteen samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa tai oman sukupuolen kokemiseen suhtautuminen kielteisesti, on asiakastilanteissa epäasiallista käytöstä. Epäasiallista käytöstä on myös, jos asiakkaan seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoli-identiteetistä puhutaan tai hänen tietojaan levitetään niille, joille se ei kuulu. Myös asiakkaan seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoli-identiteetistä puhuminen kielteiseen, syyllistävään tai leimavaan sävyyn on epäammattillista käytöstä. Myöskään johtopäätösten teko stereotyyppien keinoin ei ole suotavaa. (Lehtonen 2007, 46.)

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kohtaavat yhteiskunnassa kielteisiä asenteita ja tiedon puutetta. Myös sosiaalialan työntekijöiden keskuudessa voi tulla vastaan tilanteita, joissa hämmennys ottaa vallan ja luontevat asenteet eivät ole kohdillaan. Ainoa tapa huonojen asenteiden sekä tiedottomuuden tunteen kitkemiseen on juurikin tiedon lisääminen ja asioiden esille tuominen. Sosiaalialalla työntekijän ammattietiikkaan kuuluu, että ihmiset tulee kohdata arvottomatta ja normittamatta ketään paremmuusjärjestykseen. Heidän tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja asiakkaan hyvinvointia sekä ehkäistä sosiaalisia ongelmia, kuten syrjäytymistä tai marginalisaatiota. (Mettälä & Eerola 2013, 3.)

Työntekijän ja asiakkaan suhteessa on eduksi, jos työntekijällä on tietoa seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden liittyvistä termeistä sekä tarvittaessa tietoa ohjata asiakas saamaan lisää tietoa ja tukea kohdennetuista palveluista. Asiakkaan sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen olisi hyvä ottaa puheeksi, jos sillä on tilanteessa merkitystä. Luovatko ne esimerkiksi lisää pahaa oloa, turvattomuudentunnetta tai syrjintää? Jos sukupuoli- tai seksuaaliasiat eivät liity asiakkaan ongelmaan tai palveluntarpeeseen, on tärkeää olla korostamatta niitä tarpeettomasti. (mt., 15.)

Asiakastilanteessa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvat saattavat myös salata elämäntilanteensa. (Lehtonen 2007, 47.) Asiakassuhteissa on tärkeää luoda luottamussuhde. Jos asiakasta hyväksytysti kohdellaan omana itsenään, vaikuttaa se asiakkaaseen sosiaalisesti vahvistaen. Vaikka työntekijän arvomaailma olisikin erilainen kuin asiakkaalla, se ei saa vaikuttaa palvelunantoon ja asiakasta tulee aina kohdella kunnioittaen. Työntekijän arvomaailman huomaa usein puhutavan kautta. Olisikin hyvä, jos työntekijä pyrkii tietoisesti käyttämään sukupuolineutraalia kieltä. Lisäksi heteronormatiiviset ajattelumallit sivuuttamalla voidaan madaltaa kynnyistä palveluun hakeutumiseen ja niissä vuorovaikutuksen luomiseen. (Mettälä & Eerola 2013, 21-23.)

4.4 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaama väkivalta Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten palveluissa

Eräänä osiona kyselyssämme Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten vapaaehtoisille ja palkatuille työntekijöille oli väkivaltaosio, jossa määrittelimme väkivallan eri muotoja vastaajien helpottamiseksi. Reilu puolet vastaajista kertoi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien asiakkaiden kohdanneen väkivaltaa. Noin neljäsosa vastasi, että asiakas ei ole kohdannut väkivaltaa ja saman verran vastasi, ettei osaa sanoa. Vastausten lukumäärästä voidaan todeta myös se, että asiakkaat olivat voineet kohdata useita eri väkivallan muotoja, sillä monet vastaajat olivat merkinneet useita eri vastausvaihtoehtoja. Väkivallan yleisimmäksi muodoksi paljastui henkinen väkivalta. Toiseksi yleisin väkivallan muoto oli fyysinen väkivalta. Kolmanneksi yleisimmäksi väkivallan muodoksi paljastui seksuaalinen väkivalta. Kuten myös Ensi- ja turvakotien liiton Turvakoti työnä -selvityksestä (2015) käy ilmi, että yleisimmät turvakotiin hakeutumisen syyt ovat henkinen- ja/tai fyysinen väkivalta (Ojuri & Laitinen 2015, 14). Eräs kyselyymme vastannut henkilö toteaaakin, ettei ole huomannut väkivallan muodoissa eroa muihin asiakkaisiin verrattuna.

”- - Suhteessa väkivaltaan, ei eroa muihin asiakkaisiin tunnu olevan. Näin ainakin turvakodin näkökulmasta katsottuna.”

Huomioitava seikka on myös se, että Turvakoti työnä -selvityksessä kävi ilmi, että seksuaalisen väkivallan takia turvakoteihin vuonna 2014 hakeutui 18 prosenttia asiakkaista. (Ojuri & Laitinen 2015, 14.) Tämän opinnäytetyön kyselytutkimuksen vastausten perusteella huomataan, että seksuaalisen väkivallan osuus on huomattavasti korkeampi, 37 prosenttia. Sitä, että onko seksuaalinen väkivalta sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöjen keskuudessa valtaväestöä yleisempää, ei voida kuitenkaan tällä tutkimuksella osoittaa. Ohessa on taulukko, josta tulee ilmi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien asiakkaiden kohtaamat väkivallan muodot prosentuaalisesti.

Taulukko 1: Jäsenyhdistysten palveluihin hakeutuneiden sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien asiakkaiden kohtaamat väkivallan muodot.

Väkivallan tekijää kysyttäessä voidaan myöskin todeta se, että uhrin saattoivat kohdata väkivaltaa useammaltakin eri taholta. Yleisimmillään väkivallan tekijä oli uhrin oma puoliso. Näitä vastauksia tuli yhteensä 24 kappaletta. Tämän jälkeen yleisimmät väkivallan tekijät olivat perheenjäsen (9 vastausta), ystävä tai tuttava (6 vastausta), ulkopuolinen taho (4 vastausta). Vastaajista neljä eivät osanneet sanoa väkivallan tekijää. Lisäksi perheenjäsenten osuus väkivallan tekijöinä on huolestuttava. Syynä tähän voi olla esimerkiksi se, että yksilöön kohdistuu perheen kautta heteronormatiivisia paineita, jotka voivat purkautua väkivallan kautta.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt hakeutuvat jäsenyhdistysten palveluihin useilta eri tahoilta. Tähän kysymykseen vastasi 32 henkilöä, joista 11 kertoi asiakkaan hakeutuneen palveluihin omatoimisesti itse. Vastaajista kymmenen (10) kertoi asiakkaan tulleen palveluihin lastensuojelun kautta ja kahdeksan (8) henkilöä vastasi asi-

akkaan tulleen sosiaalitoimen kautta. Muita palveluihin hakeutumisen tapoja oli muun muassa lääkärin määräämänä, äitiyspoliklinikan kautta tai päihdepalveluiden kautta. Nämä olivat kuitenkin lähestulkoon yksittäistapauksia. Vastauksissa tulikin esille pohdintaa, että olisiko Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten toimintaa mahdollista lähteä tiedottamaan sairaaloiden, päihdekuntoutuspalveluiden ynnä muiden tahojen kautta. Tämä yhteistyö saattaisi lisätä palveluiden näkyvyyttä ja näin ollen ne tavoittaisivat myös enemmän sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksellamme oli tavoitteena saada selville, hakeutuvatko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ylläpitämiin palveluihin. Lisäksi halusimme kartoittaa jäsenyhdistysten henkilökunnan ja vapaaehtoistyöntekijöiden asenteita edellä mainittuja vähemmistöryhmiä kohtaan ja sitä, minkälaisia valmiuksia heillä näihin kohtaamisiin on. Kysyimme myös heiltä mielipidettä, miten vähemmistöt tavoitettaisiin palveluiden piiriin paremmin. Valitsimme tiedonkeruun menetelmäksi Webropol-kyselyn. Kyselymme on siinä mielessä poikkeuksellinen, koska siinä on paljon avoimia kysymyksiä. Kysely mahdollisti saamaan laajemmat tulokset, koska Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset sijaitsevat ympäri Suomea. Kysely on myös yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa eniten käytetyin tiedonkeruu menetelmä. Kyselyn perusvaatimuksena on se, että tutkittavasta ilmiöstä ei ole riittävästi tietoa aikaisemmin. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 121-122). Kysely suoritettiin anonymisti, jonka toivoimme mahdollistavan suurempia vastausmääriä ja enemmän avoimuutta vastatessa kyselyyn.

5.1 Laadullinen ja määrällinen tutkimus

Kvantitatiivinen eli määrälliselle tutkimukselle keskeisiä ovat käsitteiden määrittely, johtopäätökset aiemmista tutkimuksista sekä teoriat, jotka selittävät tutkittavaa ilmiötä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 140). Ilmiön tunteminen teorioiden avulla mahdollistaa yksityiskohtaisemmat kysymykset, jotka muodostavat määrällisen tutkimuk-

sen tiedonkeruumenetelmän eli kyselyn. Kyselylomakkeen avulla määrällinen tutkimus tuottaa määrällistä tietoa tutkittavan ilmiön muuttujien määristä ja niiden välisistä suhteista. Tutkimusongelman määrittely ja siitä johdetut tutkimuskysymykset käynnistävät määrällisen tutkimusprosessin. Ilmiötä selittävä/selittäviä teoria/teorioita voidaan ottaa ongelman ratkaisuun. Erilaiset dokumentit muodostavat kvantitatiivisen tutkimuksen teoriaosan tiedonkeruumenetelmiä tai -muotoja. (Kananen 2014, 133-135.)

Laadullisen, eli kvalitatiivisen, tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi sekä dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voidaan yhdistellä, soveltaa tai käyttää rinnakkain tutkimusongelman mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 71.) Laadullisen tutkimuksen määrittäminen helpottuu, kun sitä verrataan määrälliseen, eli kvantitatiiviseen tutkimukseen (Eskola & Suoranta 2000, 13-14.)

Määrällisessä tutkimuksessa tutkittava materiaali kohdennetaan suuremmista aineistomääristä. Määrällisen tutkimuksen tarkoituksena on mitata esimerkiksi suurempien massojen käyttäytymistä ja muodostaa niistä päätelmiä. Se nimensä mukaisesti pyrkii saamaan mahdollisimman suuria määriä tietoa tutkittavasta asiasta. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja sen tutkittava lähde-ryhmä on paljon suppeampi ja harkitumpi. Laadullisen tutkimuksen ideana on valita tarkkaan sen tutkimusmenetelmät ja kohderyhmä. Laadullinen ja määrällinen tutkimus kulkevat usein käsikkäin ja näin ottaen ne eivät sulje toisiaan pois. (mt., 13-14.)

Laadullisen tutkimuksen aineisto on yleisesti ottaen ilmaisultaan tekstiä, mutta siihen voidaan soveltaa myös kvantitatiivisia eli numeraalisia lukutapoja. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pienempään määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Sen aineiston tieteellisyyden kriteeri onkin laatu, eikä määrä. Laadullisessa tutkimuksessa ei yleisesti ottaen ole hypoteesia. Hypoteesittomuus tarkoittaa sitä, että tutkittavasta aiheesta ei ole tutkijalla ennakkoodotuksia aiheen tuloksista. Laadullinen tutkimus voikin olla suuri oppimisprosessi myös tutkijalle itselleen ja sen tulokset voivat olla suurikin yllätys. (mt., 13-20.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on enemmän pelivaraa, toiminnanvapautta. Laadullisen tutkimuksen suunnittelu ja toteutus on yleisesti ottaen paljon joustavampaa verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Laadullinen tutkimus vaatii tutkijalta mielikuvitusta; on pystyttävä ideoimaan myös uusia tutkimusmenetelmiä ja kokeiluja. (mt., 2000, 20.) Tämän opinnäytetyön toteutuminen vaati tekijöiltään juurikin tutkimuksellista mielikuvitusta. Aihe oli laaja ja varsinkin jäsenyhdistysten valtakunnallisuus loi haasteita. Meidän oli mahdotonta lähteä esimerkiksi haastattelemaan yhdistysten työntekijöitä ympäri Suomea. Heti alusta asti oli selvää, että tutkimus tehdään verkopohjaista kyselyä hyödyntäen. Webropol-kyselyä laatiessa tuli ilmi sen omat haasteet; Miten saada verkkomuodossa tehtyä kysely, joka sisältäisi kaiken tarvittavan infon ja jolla saataisiin tutkittua aihetta ammattitaitoisesti? Kyselyyn sisältyi useita kysymyksiä, joihin vastaajat saivat kirjoittaa omin sanoin. Tällaisten avoimien kysymysten uskoimme tuovan spesifimpää tietoa.

5.2 Kysely tutkimuksen menetelmänä

Kysely on yleinen tapa mitata tai tutkia. Se voi olla osana tutkimusta tai sen tarkoituserät voivat olla kevyemmät. Kyselytutkimus toimii tärkeänä väylänä esimerkiksi yhteiskunnan ilmiöiden, ihmisten toiminnan, mielipiteiden tai arvokysymysten kartoittamiseen ja selvittämiseen. Tämän kaltaiset aihealueet ovat moniulotteisia ja myös monimutkaisia. Kyselyn haasteina verrattuna vaikkapa haastatteluun on se, että siihen vastaaminen on pelkästään vastaajan armoilla. Haastattelutilanteissa haastateltava voi kysyä epäselvistä kohdista lisää, mutta kyselyyn vastaaminen tapahtuu yksin. (Vehkalahti 2014, 11-12.) Nämä kyselyn haasteet tiedostimme sitä suunnitellessa ja sitä laatiessa. Hyvä kysely on mielestämme myös selkeä, mielenkiintoinen ja ytimekäs. Tilaajataholtakin tuli toive, että se ei saa olla liian jaaritteleva ja rönsyilevä, vaan hyvin suunnitelmallisesti rajattu.

Kyselylomake tulee suunnitella erittäin huolellisesti, koska koko tutkimuksen onnistuminen riippuu lomakkeesta. Tärkeää on myös kysyä sisällöllisesti tärkeitä kysymyksiä mielekkäällä tavalla. Osoiden tulee olla selkeitä, ytimekkäitä ja ymmärrettäviä sekä vältettävä monimutkaisia sanamuotoja ja käsitteitä. (Vehkalahti 2014, 18-23.) Kyselyä laatiessa käytimme paljon aikaa ja vaivaa kyselyn selkeyteen ja siihen, ettei

se sisältäisi turhia kysymyksiä. Kuitenkin vaa'an toisella puolella painoi kyselyn hyvä laatu, sillä halusimme tutkia aihetta huolellisesti ja ammattitaitoisesti. Mielestämme onnistuimme välttämään turhan jaarittelun samalla sisällyttäen kyselyyn tarvittavat informaatiot sukupuolen ja seksuaalisuuden monimuotoisuudesta, väkivallan eri muodoista sekä kaikki tarpeelliset kysymykset.

Lomakkeen valmistelussa on hyvä käyttää apuna esitutkimusta eli pilottitutkimusta, jolloin voidaan vielä muokata kysymyksiä (Hirsimäki, Remes & Sajavaara 2009, 204). Eräänlaisena kevyenä pilottitutkimuksena voidaankin pitää sitä, kun ennen kyselyn lähettämistä esitimme sen joukolle yhteisöpedagogiopiskelijoita ja opinnäytetyömme vastaavalle lehtorille. Nämä antoivat hyviä vinkkejä aiheeseen. Saimme myös muokausehdotuksia itse tilaajataholta ennen kyselyn lähettämistä.

Usein joudutaan muistuttamaan vastaamatta jättäneitä, joka toistetaan yleensä kaksi kertaa. Kysymysten sisällön avulla voidaan kerätä tietoja tosiasioista, käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista, asenteista sekä uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. Lisäksi voidaan esittää vastaajia itseään koskevia taustakysymyksiä, kuten ikä, sukupuoli, koulutus ja niin edelleen. Kysymyksiä voi olla avoimet kysymykset, monivalintakysymykset sekä asteikkoihin eli skaaloihin perustuva kysymystyyppi. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hänellä on todella mielessään, eikä kahlitse valmiisiin vastauksiin. (mt., 196-201.) Kysely rakentuikin niin, että se sisälsi paljon avoimia kysymyksiä. Tämän keinon arvelimme olevan hieman haasteellisempi analysoida ja aiheuttavan hieman enemmän vaivaa vastaajille, mutta uskoimme sen palvelevan tarkoitustaan näin parhaiten. Vastausten perusteella avointen kysymysten suurehko määrä olikin napakymppi. Saimme erittäin hyviä ja mielenkiintoisia vastauksia.

Kyselylomakkeen valmistuttua lähetimme sen sähköpostilla jokaisen jäsenyhdistyksen toiminnanjohtajalle tai muulle yhteyshenkilölle. Pyysimme heitä lähettämään kyselyä eteenpäin henkilökunnalle ja vapaaehtoistyöntekijöille. Aluksi pohdimme, että tavoittaako kyseinen tapa tarpeeksi nopeasti tarpeeksi monta henkilöä, mutta pelko osoittautui vääräksi. Jo kyselyn lähettämispäivän jälkeisenä päivänä olimme saaneet melkein 30 vastausta.

Usein kyselytutkimus on määrällistä tutkimusta, johon on sovellettu tilastollisia menetelmiä. Kyselyn aineistot ovat päällisin puolin pelkästään lukuja ja tilastoja. Yleisesti ottaen kyselyiden vastaukset ilmaistaan numeerisesti ja pelkästään lisätietoja annetaan sanallisesti, jos vastausten esittäminen numeroina on epäkäytännöllistä. (Vehkalahti 2014, 13.) Meidän suorittamamme kysely olikin samalla laadullinen ja määrällinen tutkimus, sillä aihetta on helpompi pukea sanoiksi kuin numeroiksi. Avoimet kysymykset mahdollistivat mielestämme kattavamman tutkimustuloksen. Laadullisen kyselyn analysointi on enemmän aikaa vievää, mutta uskoimme sen olevan tuloksen kannalta hedelmällisempää.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimusongelmana oli, hakeutuvatko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien jäsenyhdistysten palveluihin ja jos he hakeutuvat, niin miten heidät asiakaina kohdataan. Tuloksien analyysivaihe on tärkeä, jotta nähdään, minkälaista uutta tietoa tutkimusongelmasta on löydetty.

6.1 Analysointiprosessi

Usein tutkimusongelmat saattavat ohjata tiukasti menetelmien ja analyysin valintaa, mutta aina näin ei tarvitse olla. Analyysivaiheessa selviää, minkälaisia vastauksia saadaan tutkittavaan ongelmaan. Tässä vaiheessa saattaa joskus myös selvitä, miten ongelmat olisi tullut asettaa. (Hirsimäki ym. 2009, 221-222.) Oletimme kyselyn vastaajien määrän olevan suhteellisen pieni, sillä aikataulu oli tiukka. Saimme kuitenkin vastauksia yhteensä 81 kappaletta, jonka koimme olevan tarpeeksi spesifi analysoinnin loppuunsaattamiselle. Kävimme aineiston läpi manuaalisesti parityönä. Kyselyn useat avoimet kysymykset antoivat paikoitellen erittäin laajoja vastauksia, jotka sisälsivät omatoimisia parannusehdotuksia sekä kattojärjestölle että jäsenyhdistyksille.

Tutkimuksen analyysissä on tarkoituksena tiivistää aineisto ilman, että sen tärkeää informaatiota katoaa. Analysointi luo selkeyttä ja uutta tietoa tutkittavasta asiasta tai aiheesta. Analysointi on tärkeä vaihe, jonka avulla pyritään luomaan mielekäästä ja selkeää analyysia hajanaistakin aineistoista. Laadullisen tutkimuksen analyysitavat ovat usein toisiinsa kietoutuneita, eivätkä mitenkään selvärajaisia. Tämä onkin kvalitatiivisen tutkimuksen yksiä hyviä puolia, että tietty rajattomuus säilyy analysointia suorittaessa. Määrällisessä tutkimuksessa usein tulokset analysoidaan numeroin ja taulukoin. Niitä voidaan soveltaa myös laadullisen aineiston analysointiin, jos sen kokee omakseen. Aineistoa voidaan esimerkiksi jakaa eri luokkiin, laskea esiin nousevia seikkoja, vertailla eri ryhmiä ja niin edelleen. Aineistoa lähestytään usein teemoittelun kautta. Aineistosta voi nostaa esiin teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa. Tekstimassasta tulee löytää ja nostaa esille olennaiset aiheet. (Eskola & Suoranta 2000, 137-174.)

6.2 Tutkimustulokset

Kyselyyn, jossa kartoitimme sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen hakeutumista Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten tarjoamiin palveluihin sekä miten heitä asiakaina kohdellaan, vastasi kaiken kaikkiaan 81 henkilöä. Vastanneista oli naisia 72 ja miehiä 9. Kukaan vastaajista ei määritellyt itseään muunsukupuoliseksi. Vastaajien syntymävuoden keskiarvo oli pyöristettynä 1970. Nuorin vastaajista oli 1991 syntynyt ja vanhin 1948. Kyselyn vastaajista 61 ilmoittivat olevansa palkattuja työntekijöitä ja 15 henkilöä kertoi olevansa vapaaehtoistyöntekijä.

Kyselyn tuloksista nousi esiin muutama teema, jotka huomioimme. Isoimmaksi teemaksi korostui työntekijöiden informaation ja koulutuksen puute sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä. Tarve uuteen tietoon ja koulutukseen korostui useasti ja lähes tulkoon jokaisen kysymyksen vastauksessa. Lisäksi kyselystä tuli ilmi yhteistyökuvioiden laajentamishalut eri tahojen kanssa sekä jäsenyhdistysten ja kattojärjestön toiminnan näkyvyyden lisääminen.

Vastaajista 25 henkilöä kertoi työskentelevänsä ensikodissa, 12 turvakodissa ja kolmanneksi yleisimpänä työpaikkana ilmenivät erilaiset avopalveluiden muodot. Loput

vastaajista ilmoittivat työskentelevänsä muissa jäsenyhdistysten tarjoamissa palveluissa, kuten esimerkiksi doulina eli synnyttäjien tukihenkilöinä. Vastaajista noin puolet ovat työskennelleet liiton jäsenyhdistyksissä yli viisi vuotta, kolmasosa 1-5 vuotta ja loput alle yhden vuoden. Melkein puolet vastaajista kertoi kohdanneensa sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöjä palveluiden asiakkaina. Reilu kolmasosa vastaajista ei ollut kohdannut. Loput eivät osanneet sanoa, ovatko he kohdanneet vähemmistöryhmiä työssään. Asiakkaiden sukupuoli-identiteetti tai seksuaalinen suuntautuminen eivät vastausten perusteella aina tulleet esille tai koettu tärkeäksi. Toki myös osa vastaajista uskoi, ettei vähemmistöryhmiä ole yksinkertaisesti tulleet asiakkaiksi.

”Voi olla, että toimintaan on osallistunut tai ollut hakeutumassa sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvia asiakkaita, mutta se ei ole tullut ilmi työskentelyn aikana.”

”Uskon, että sukupuolivähemmistöä on koko valtaväestöä vähemmän. Eli heitä ei ole ajautunut palveluiden piiriin tai he eivät ole tuoneet asiaa esille.”

Vastaajat ovat kohdanneet seksuaalivähemmistöjä enemmän verrattuna sukupuoli-vähemmistöihin. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä arvellaankin olevan enemmän kuin sukupuolivähemmistöihin kuuluvia (Lehtonen 2007, 20). Kysymystuloksista ilmeni se, että neljäsosa vastaajista on kohdannut vähemmistöryhmiä 2-5 kertaa. Useammin kuin viisi kertaa vastasi noin 16 prosenttia ja kerran kohdanneita oli noin 15 prosenttia.

Suurin osa vastaajista ei ole kokenut kohdanneensa ennakkoluuloja, tiedottomuuden tunnetta tai pelkoa toimiessaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kanssa. Muutama vastaajista vastasi kysymykseen kyllä. Kysyimme, minkälaisia tunteuksia heille ilmeni, jolloin saimme vastaukseksi:

”Tietoa kaivataan lisää. Ehkä sellaista tiedottomuutta, että osataanko auttaa. Toisaalta taas voisi vastata myös että ei; ei ennakkoluuloa tai pelkoja, mutta joo ehkä tuo että osaanko/ymmärräkö?”

”En kokenut ennakkoluuloa tai pelkoa, mutta tietämättömyyttä kyllä. Olin tarvinnut ihan perustietoa, jota tällä hetkellä minulla on jo huomattavasti enemmän.”

”tiedon puutetta palveluohjauksessa – minne ohjata, jotta varmasti tulee kohdatuksi”

”vei kauemmin hahmottaa ketä liittää perheeseen; lapsella oli biologinen isä mukana työskentelyssä mutta äiti seurusteli naisen kanssa”

Suurin osa vastaajista ei ollut kokenut, että heidän kollegoillaan olisi ollut tiedottomuutta, ennakkoluuloja tai pelkoja vähemmistöryhmiä kohtaan. Huomattava seikka on kuitenkin se, että noin kuudesosa kysymyksen vastaajista kertoi huomanneensa työpaikallaan ennakkoluuloisia asenteita, tiedottomuutta tai pelkoa. Eräs vastaaja koki tiedon puutetta kollegan palveluohjauksessa. Tällä hän tarkoittaa sitä, mihin vähemmistöryhmiä tulee avun tarpeessa ohjata, jotta he tulevat oikein kohdatuiksi. Yhdessä vastauksessa kävi ilmi, että seksuaalivähemmistöjä ei kohdata yhdenvertaisina kasvattajina lapsille ”-päivitellään esim. lesboäitejä - -” ja sitä, minkälaista kasvatusta he voivat antaa, kun biologista isähahmoa ei ole. Lisäksi pohdintaa herätti perinteinen perhemalli ja se, miten ottaa puheeksi muun muassa vanhemmuus samalla tavalla kuin enemmistön kanssa sekä lapsen sopeutuminen samaa sukupuolta oleviin vanhempiin. Eräs vastaaja oli huomannut huumoriin kätkeytyä asenteellisuutta ja epätietoisuutta. Vastaajat pohtivat ennakkoluulojen olevan kytköksissä siihen, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä ei tiedetä tarpeeksi. Ennakkoluulojen varjolla koetaan myös haluttomuutta ottaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä asiakkaiksi. Eräs vastaajista kertoi kollegansa sanoneensa suoraan, että hänen on vaikea suhtautua homoseksuaalisuuteen. Vastaaja kuitenkin painotti sitä, että kollega ei antanut asenteiden vaikuttaa hänen työskentelytapaansa.

”miten itse naisena suhtautua naispariin, luuleeko asiakas kiinnostuksen olevan seksuaalista”

Vastaajat, jotka eivät olleet kohdanneet sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä asiakkaina työssään pohtivat erilaisia syitä asiaan. Yleisimpänä syynä voidaan havaita se, ettei henkilön seksuaalisuus tai sukupuolen moninaisuus tullut puheeksi. Esille nousi myös se, että vastaajat kertoivat olleensa sen verran vähän aikaa töissä omissa työtehtävissään, jolloin he eivät olleet ainakaan vielä kohdanneet vähemmistöryhmiä. Osa kertoi työskentelevänsä lasten parissa, jossa ei ollut havaittu sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä asiakkaina. Useampi vastaajista uskoi, etteivät vähemmistöryhmät kuulu heidän palveluidensa kohderyhmään. Moni vastaajista myös koki, että vä-

hemmistöryhmät ovat niin pieni marginaaliryhmä, varsinkin pienemmillä paikkakunnilla, jolloin heitä ei hakeudu palveluihin. Lisäksi osa vastaajista totesivat uskovansa, että vähemmistöryhmät eivät hakeudu tukipalveluihin ennakkoluuloista ja uskosta, etteivät palvelut koske heitä. Eräs vastaajista myös pohti sitä, voisiko esimerkiksi vähemmistöryhmien olevan hankalampi hakea apua, sillä pienemmissä piireissä saattaa olla suurempi häpeän tunne.

”Palvelu mielletään ehkä enemmän heteroille, perinteisen parisuhdeväkivallan katkaisuun, vaikka samalla tavoin parisuhde- ja lähisuhdeväkivaltaa voi olla muissakin kuin hetero suhteissa.”

”Iso kynnyks hakeutua turvakodin avun piiriin, ehkä kynnyks on vielä isompi jos vähemmistön edustaja.”

Suurin osa vastaajista ei osannut sanoa, olisiko työyhteisössä parantamisen varaa asenteissa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Kuitenkin 25 henkilöä vastasi, että parantamisen varaa on. Suurimmaksi syyksi useista vastauksista kävi ilmi se, että tiedottomuus luo ennakkoluuloja. Lisäksi aiheesta keskustellaan vähän työyhteisön sisällä.

”Tarvitsemme teoretietoa eri seksuaalivähemmistöistä ja sukupuolivähemmistöistä. Selkeää teoriaa siitä, mitä heidän kehitykseensä voi kuulua, minkälaisia prosesseja he ovat käyneet ehkä läpi, miten he toivoisivat tulevansa kohdelluksi meidän palveluissamme.”

”Mielestäni uutta tietoa tarvitaan aina. Itselleni uusia termejä olivat transgender-ihmiset ja panseksuaalisuus. Olisi hyvä jos aiheesta oli kattava koulutuspaketti.”

Lisäksi aihe mietitytti vastaajia muun muassa sillä, että tarvitseeko kaikkea suvaita ja että saako ihminen olla eri mieltä aiheesta. Suvaitsemattomuus vastaajan mukaan ei kuitenkaan saa näkyä työntekijän työotteessa, vaan jokaista asiakasta tulisi kunnioittaa, vaikkei tiettyjä asioita hyväksyisikään.

Kyselyssä, jossa kartoitimme hakeutuivatko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten palveluihin, selvitimme minkälaisia palveluita sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt tarvitsivat. Vastaukset osoittivat sen, että vähemmistöryhmät tarvitsivat aivan samanlaisia palveluita kuin enemmistökin. Esimer-

kiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt olivat haketutuneet ensi- ja turvakoteihin, keskusteluapua mahdollistaviin palveluihin, avopalveluihin ja käytännönapua tarjoaviin palveluihin. Monesti oli tapetilla se, että vähemmistöryhmät tarvitsivat tukea vanhemmuuteen. Kävi myös ilmi, että pääkaupunkiseudun turvakoteihin tarvitaan lisää paikkoja.

Kysyimme, minkälaisista palveluista vastaajien mielestä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt hyötyisivät. Useasta vastauksesta kävi ilmi, että vastaajien mielestä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt hyötyvät aivan samantyyppisistä palveluista kuin enemmistöryhmät. Keskiössä olivat tukiryhmien, vertaisryhmien, kokemusasiantuntijapalvelujen, pariterapian ja vanhemmuuden tukemisen tarpeet. Asiakaskohtaamisten sensitiivisyyteen tulisi panostaa. Eräs vastaajista kommentoikin, että henkilöstön ammatillinen osaaminen saattaa olla isompi haaste, ei niinkään palveluiden puute. Toinen vastaajista totesi, että avoväkivaltatyössä olisi hyvä työskennellä ainakin vähintään yksi henkilö, jolla on kokemusta vähemmistöryhmien kanssa työskentelyssä. Yhdessä vastauksessa tuli esille ehdotus uusille, suljetuille keskustelukanaville, esimerkiksi Facebookissa toimiviin keskusteluryhmiin.

Melkein kaikki kyselyyn osallistuneet vastasivat kysymykseen, jossa kysyimme, onko vastaajien mielestä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtelussa asiakkaana jotain parantamisen varaa. Kolmasosa vastaajista oli sitä mieltä, että kohtaamisessa olisi parantamisen varaa. Näistä vastauksista nousi esiin selkeimmin tiedon ja tiedotuksen puute. Vastausten mukaan työntekijöiden tiedon puute saattaa johtaa siihen, etteivät asiakkaat tule kohdatuksi oikein. Henkilökunnan koulutuksen suuri tarve nousi esille muutamassa vastauksessa.

”Ennakoasenteita voisi parantaa. Olen havainnut epäasiallista käytöstä, torjuntaa, huumorilla kuitaamista jne. Uskon tämän johtuvan hämmennyksestä sellaisen asian edessä, josta ei ole tarpeeksi tietoa, että voisi muodostaa asiallisen käsityksen asiasta.”

”työntekijöiden koulutus ja ajantasalla pitäminen, jotta asiakas saa aina mahdollisimman hyvää ja kunnioittavaa palvelua”

Eräs vastaajista kertoi työskentelytilojen muodostamista haasteista. Vastaajan mukaan kristilliset arvot saattavat joskus polkea vähemmistöryhmien oikeuksia, mikä luo

haasteita esimerkiksi seurakuntien tiloissa tapahtuvassa toiminnassa. Tällainen toiminta saattaa sulkea tahattomasti pois kaikki sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Usein kirkko ja uskonto mielletään sukupuoli- ja seksuaalivähemmistövastaisina (Lehtonen 2007, 44). Esimerkiksi homoseksuaalisuutta on perusteltu tietyillä raamatun kohdilla syntiseksi, pakanalliseksi ja jopa luonnonvastaiseksi ilmiöksi (Hentilä 2007, 151). Vastauksessa käy myös ilmi se, että vapaaehtoistyöntekijöiden koulutuksessa tulisi korostaa enemmän jäsenyhdistyksen omia arvoja, joiden mukaan vapaaehtoistyötä tulee tehdä. Eräs vastaajista myös totesi sen, että perheiden erilaisuutta tulisi tunnustaa ja kohdella yhdenvertaisesti. Vanhemmuuden näkökulmasta katsottuna tulisi vastaajan mukaan painottaa asiakkaan yksilölliseen kohteluun. Jäsenyhdistysten palveluista tiedottamiseen tulisi panostaa, jotta se tavoittaisi paremmin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Yli puolet eivät osanneet sanoa aiheesta omaa mielipidettä ja noin kymmenesosan mielestä ei kohtaamisessa ole parantamisen varaa.

Kuten jo mainitsimmekin, nousi yhdeksi tutkimuksen teemaksi se, että Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten tarjoamat palvelut ja toiminta kärsivät tiedotuksen puutteesta. Tiedottaminen saattaa jäädä pinnalliseksi, eikä se tavoita välttämättä tarpeeksi hyvin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä.

”Näkyvyyttä voisi lisätä. Varsinkin turvakodissa eletään siinä harhassa, että kyllähän ihmiset tietävät, että voi tulla, mutta asiakkailta on saatu palautetta, että pitäisi näkyä mm mediassa enemmän”

Tiedotuksen lisääminen voisi vastaajien mukaan tapahtua esimerkiksi erilaisten yhteistyökuvioiden ja tapahtumiin osallistumisten kautta. Muutamassa vastauksessa ehdotettiin, että liiton tulisi näkyä paremmin vaikkapa Helsinki Pride-viikolla. Ensi- ja turvakotien liitto onkin suunnitellut osallistuvansa vuoden 2016 Pride-viikolle ja nämä vastaukset tukevatkin osallistumisen tarpeellisuutta. Tapahtumissa ylipäättävänsäkin tulisi liiton korostaa sitä, että palvelut ovat matalan kynnyksen palveluita ja suunnattu kaikille.

Monissa vastauksissa kävi ilmi se, että Ensi- ja turvakotien liiton tulisi itse tiedottaa jäsenyhdistysten toiminnasta enemmän, jotta se tavoittaisi myös vähemmistöryhmät. Kuitenkin osa vastaajista oli sitä mieltä, että liiton toiminnan tiedottaminen on jo tällä

hetkellä tarpeeksi kattavaa. Eräs vastaajista korosti, että jäsenyhdistysten itse tulisi ensisijaisesti tiedottaa toiminnastaan. Palveluiden soveltuvuus kaikille voidaan osoittaa pienilläkin teoilla.

”Riittää esimerkiksi kotisivuilla sateenkaari –merkki eli sateenkaariystävällinen paikka = meillä palvellaan kaikkia”

Tällaiset pienet, vähäisiä resursseja vievät eleet voivatkin olla ratkaisevassa osuudessa palveluihin hakeutumisessa. Eräs vastaajista kommentoikin, että esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liiton jäsenlehdessä tulisi tuoda julki erilaisia perheitä.

Tiedottamisen parannusehdotukset liittyivät useisiin eri kanaviin. Moni vastaajista toivoi liiton näkyvän enemmän eri medioissa. Eräs vastaaja kommentoi, että sosiaalinen media tavoittaisi nuoret paremmin ja vanhemmalle väestölle voitaisi kohdentaa tiedottamista esimerkiksi lehtijuttujen kautta. Ehdotuksena tuli myös, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille kohdennettaisiin heille selkeästi tarkoitetut esitteet ja nettisivut. Toiset vastaajista olivat sitä mieltä, että tiedottamista ei tule kohdentaa erikseen vähemmistöryhmille. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että esimerkiksi sosiaalityöntekijöillä tulisi olla enemmän tietoa jäsenyhdistysten palveluista. Tällä tiedottamisella pystyttäisiin ohjaamaan asiakkaita paremmin kohdennettuihin palveluihin.

Eräissä vastauksissa kävi ilmi, että vastaajat kokivat Ensi- ja turvakotien liiton tiedottamisen olevan sukupuolittunutta ja heteronormatiivista. Esimerkiksi vastaajat ehdottivat käsitteiden muuntamisen sukupuolineutraaliin muotoon.

”Tiedotus sukupuolineutraaliksi (esim. isätyö voi olla puoliso työ tms)”

”- - Lopetetaan sukupuolen ja perinteisen perhemallin korostaminen! Äitiyden ja isyyden sijaan puhuttaisiin vanhemmuudesta, joka on olemassa sukupuolesta riippumatta.”

Useissa vastauksissa toivottiin tiedotuksen lisääntyvän yhteistyökuvioiden kautta. Esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liitto voisi tehdä yhteistyötä Seta ry:n tai muiden vähemmistöryhmien parissa toimivien tahojen kanssa. Tiedottamisen toivottiin olevan positiivista, kannustavaa, hyväksyvää ja rohkaisevaa. Eräs vastaajista ehdotti, että liitto voisi tuoda oman tiedottajan kautta informaatiota jäsenyhdistysten palveluista

suoraan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen tilaisuuksiin. Jäsenyhdistysten toiminnasta voitaisiin myös jakaa esitteitä terveysasemille, päihdekuntoutuspalveluihin, psykiatrian poliklinikalle ja vähemmistöryhmien omiin yhdistyksiin. Eräs vastaajista kommentoi, että sosiaaliviranomaisille tulisi lisätä informaatiota aiheesta.

Suomessa tuli voimaan elokuussa Euroopan neuvoston yleissopimus (53/2015) naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva niin kutsuttu Istanbulin sopimus. Yleissopimuksen tavoitteena on suojella, ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa. Tavoitteena on myös tukea järjestöjä sekä lainvalvontaviranomaisia toimimaan yhteistyössä tehokkaasti poistamaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Siinä määritellään 23-24 artiklassa, että turvakoteja tulee olla riittävästi, jotta uhreille voidaan tarjota turva ja apu sekä maksuttomia auttavia puhelimia, joihin on mahdollisuus soittaa luottamuksellisesti ympärivuorokauden. (Euroopan neuvoston yleissopimus (53/2015). Kyselytutkimuksen perusteellakin voidaan havaita, että turvakoteja tulisi lisätä varsinkin pääkaupunkiseudulla, jotta kaikki apua tarvitsevat saisivat tarvitsemiaan palveluita.

”turvakotipaikkoja tarvitaan lisää kaikkialle pääkaupunkiseudulla. - -”

Yleisesti ottaen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt viihtyvät paremmin suuremmilla paikkakunnilla verrattuna pienempiin. Isoimmissa kaupungeissa koetaan asennerympäristön olevan suvaitsevaisempi ja niissä on usein myös enemmän tapahtumapaikkoja vähemmistöryhmille. Pienemmillä paikkakunnilla vähemmistöryhmät voivat kokea suuremmalla todennäköisyydellä ennakkoluuloja ja –odotuksia. (Lehtonen 2006, 19-26.) Tämä saattaa johtua suurilta osin siitä, että asiasta vaietaan ja siitä ei ole tarpeeksi tietoa. Myös tämän opinnäytetyön kyselytutkimuksen tulokset osoittivat sen, että pienet paikkakunnat voivat olla tiedottomampia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Eräs vastaajista totesikin, että jäsenyhdistys toimii paikkakunnalla, jossa ei ole tarpeeksi tietoutta esimerkiksi Setasta.

Kyselyn loppuun oli varattu osio, jossa vastaajat saivat kertoa omia mielipiteitään, pohdintoja ja muuta sanottavaa aiheeseen liittyen. Tästä osiosta nousi esille muutamia seikkoja, joita on hyvä pohtia ja analysoida. Monet vastaajista kiittivät aiheen tutkimisesta ja korostivat sen tärkeyttä. Vastausten perusteella esille nousi ainakin se,

miten Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten työntekijät ja vapaaehtoistyöntekijät pyrkivät kohtelevaan kaikkia asiakkaitaan tasa-arvoisesti, tapauskohtaisesti ja suvaitsevaisesti. Osa vastaajista ilmaisi tässäkin osiossa koulutustarpeen henkilökunnalle aiheesta. Eräs vastaajista pohti sitä, että voiko vapaaehtoistyöntekijää velvoittaa suvaitsevaiseen työtoteeseen, jos tämä tekee toimintaansa vapaaehtoisesti. Palkkatyötä tekevän ihmisen voidaan hänen mukaansa periaatteessa "määrätä" toimimaan työssään yhdistyksen arvojen mukaisesti, mutta mikä on vapaaehtoisten kanta tässä tilanteessa. Vapaaehtoista ei voida periaatteessa pakottaa tekemään työtä, jota hän ei halua tehdä. Taustalla saattaa olla vastaajan mukaan esimerkiksi jokin lapsuuden trauma tai eroavaisuudet asenteissa. Tällaisissa tilanteissa vastaaja korosti juurikin vapaaehtoisten perehdyttämisessä tapahtuvaa jäsenyhdistysten arvojen kirkastamista ja esille tuomista sekä kattavaa infopakettia koskien sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä. Kun asiasta tiedetään enemmän ja jos siitä keskustellaan, on sitä helpompaa myös ymmärtää ja suvaita.

Eräs vastaajista pohti, että liiton jäsenyhdistysten palvelut saatetaan kokea pelkätään heteroille tarkoitetuiksi palveluiksi, jotka saattavat syrjiä erilaisia perhemuotoja. Tämä voitaisiin estää hänen mukaansa paremmalla tiedotuksella. Vastaaja myös painotti järjestöjen roolia olla se auttava taho jokaiselle ihmiselle sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Hänen mukaansa jokaisella on oikeus olla oma itsensä ja järjestöt omalta osaltaan ovat vastuussa kampanjoinnissa tämän sanoman levittämiseen. Eräs vastaaja toivoi, että traumaista ja traumatisoivista tilanteista voitaisi keskustella enemmän ja siihen tulisi paneutua koulutuksen keinoin, jotta asiakkaan kohtaaminen helpottuisi.

Muutamasta vastauksesta kävi ilmi vastaajien huoli siitä, miten lapsi kokee vaikkapa vanhemman sukupuolenkorjauksen. Vastaajien mukaan lapsen saattaa olla vaikea ymmärtää asiaa ja he pohtivat myös sitä, että voiko esimerkiksi vanhemman sukupuolenkorjaus aiheuttaa lapselle traumatisoivia oireita. Vastaajat korostivat sitä, että asioita pitää katsoa lapsen silmin, eikä pelkästään oman itsensä kautta. Myös eräs vastaaja koki, että lapsella on ensisijaisesti kehityksensä kannalta oikeus isään ja äitiin, eikä tätä oikeutta voida hänen mukaansa tasa-arvon tai suvaitsevaisuuden nimissä lähteä muuttamaan. Monet vastaajat korostivat tiedon ja keskustelun lisäämistä, jonka kautta myös ehkäpä heteronormatiiviset asenteet voisivat avartua. Ai-

hetta koskee vielä suuri tiedottomuuden tunne, ja eräskin vastaajista heräsi kyselyn aikana huomaamaan, miten vähän hän loppujen lopuksi asiasta tietää.

"Tämä kysely herätti minut huomaamaan, että seksuaalivähemmistöjen kohtaamisessa on ainakin itselläni aikamoinen musta aukko. En ollut edes ajatellut asiaa aikaisemmin. Ehkä meitä on muitakin??"

6.3 Tutkimuksen luotettavuusarviointi

Kuten mainitsimmekin, tutkimuksemme oli määrällisen tutkimuksen muotoja käyttävä laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa yksi tärkeimmistä luotettavuuden kriteereistä on tutkija itse. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan pohtimalla koko tutkimusprosessia, sillä yleensä ne ovat paljon henkilökohtaisempia verrattuna määrälliseen, sisältäen tutkijan omaa pohdintaa. Tutkijan ei pidä tuoda omia arvoja tai mielipiteitä tutkimustuloksissa julki vaan hänen on kyettävä olemaan neutraali. Laadullisen tutkimuksen analyysissä tutkija joutuu pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja pohtimaan samaan aikaan analyysinsä kattavuutta ja tekemänsä työn luotettavuutta. (Eskola ym. 2001, 208-210.)

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetään erilaisia mittareita ja tutkimustapoja. Usein käytetään termejä reliabelius ja validius. Tutkimuksen reliabelius on mittaustulosten toistettavuutta. Se on kykyä antaa tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia. Reliabelius voidaan todeta useilla eri keinoilla. Esimerkiksi jos kaksi tutkimuksen arvioijaa päätyy samankaltaiseen tulokseen, voidaan tulosta pitää reliabelina. Toinen keskeinen käsite tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on validius, eli pätevyys. Sen on tarkoituksena mitata juuri sitä, mitä oli tarkoituskin. Jos tutkimus vastaa tutkimusongelman kysymykseen, voidaan sitä pitää päteväenä. (Hirsmäki ym. 2009, 231-232.)

Opinnäytetyömme aiheena oli selvittää, hakeutuvatko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten palveluiden asiakkaksi ja saimme asiaan vastauksen. Lisäksi halusimme kartoittaa tietoutta, mielipiteitä, arvoja vähemmistöryhmiä kohtaan sekä kykyä kohdata heitä asiakkaina. Jokaisen tutki-

muksen luotettavuutta tulee arvioida, vaikka se ei olekaan helppoa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan kasvattaa esimerkiksi siten, että tutkija selostaa, miten tutkimus laadittiin. On tärkeää olla rehellinen ja kertoa tutkimuksen eri vaiheista. (mt., 232-233.)

Jälkeenpäin tarkasteltuna olisimme voineet tehdä kyselyyn pieniä muutoksia, jotta tulokset olisivat olleet vieläkin tarkempia. Kysymyksessä, jossa selvitimme kuinka useasti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt hakeutuvat jäsenyhdistysten palveluihin, olisimme voineet pyytää vastaajaa määrittelemään ajankohdan, jolloin sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöön kuuluva asiakas oli palveluihin hakeutunut. Tällä tavoin olisimme voineet muun muassa kartoittaa sen, missä määrin vähemmistöryhmät hakeutuvat nykypäivänä palveluihin verrattuna menneisyyteen.

Lisäksi olisimme voineet kysyä jokaisen vastaajan paikkakuntaa, jossa tämä työskentelee. Tässä koimme kuitenkin ongelmalliseksi sen, että säilyykö kyselyn vastaajien anonymiteetti, jos tiedämme heidän paikkakunnan. Jäsenyhdistykset toimivat ympäri Suomen ja väkiluvultaan erilaisissa kaupungeissa, joten varsinkin pienten paikkakuntien työntekijät saattaisi olla helpommin tunnistettavissa. Kyselytutkimuksen vastauksista tosin tuli ilmi seikkoja, joilla kuitenkin pystyimme kartoittamaan esimerkiksi sen, että pienemmillä paikkakunnilla saattaa olla vähäisempää tietoa vähemmistöryhmistä ja heidän oikeuksistaan verrattuna isompiin paikkakuntiin. Jos olisimme selvittäneet jokaisen vastaajan työpaikan paikkakunnan, olisimme tällöin voineet raottaa aihetta enemmän ja selvittää esimerkiksi sitä, että onko asenteissa tai sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen yleisyydessä suuriakin eroja paikkakunnittain. Olisimme voineet myös kysyä sitä, minkä sukupuolen edustajaksi asiakkaat määrittelevät itsensä vai määrittelevätkö ollenkaan. Tällöin olisimme voineet saada selkeämmin selville, hakeutuvatko esimerkiksi lesbot useammin palveluihin homoihin verrattuna.

Aikataulu kyselyn laatimiselle oli tiukka. Uskommekin että tällä saattoi olla vaikutusta siihen, että jälkeenpäin ajateltuna joitain pieniä asioita oltaisi voitu tehdä ja muotoilla toisin. Saimme kuitenkin kaikesta huolimatta tilaajatahon täyden tuen ja hyväksynnän kyselyn lopulliselle muodolle. Mielestämme kyselyn tutkimustulokset antoivat erittäin tärkeää, laadukasta ja spesifististä tutkimusmateriaalia, jota voidaan hyödyntää Ensi- ja turvakotien liiton ja sen jäsenyhdistysten toiminnassa tulevaisuudessa.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön kyselytutkimuksen tulokset osoittivat sen, että pienet paikkakunnat saattavat olla tiedottomampia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Eräs vastaajista totesikin, että jäsenyhdistys, jossa hän työskentelee, toimii paikkakunnalla, jossa ei ole tarpeeksi tietoutta esimerkiksi Setasta. Kyselyyn vastaajista muutama arveli, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä on pienillä paikkakunnilla vähän, koska niissä on vähemmän asukkaita suhteessa suurempiin kaupunkeihin. Pienillä paikkakunnilla vähemmistöjen saattaa olla haastavaa hakeutua palveluiden pariin jo senkin takia, että ihmiset tuntevat jollakin tasolla toisensa. Arkojen asioiden, kuten parisuhdeväkivallan takia, voi olla kenellä tahansa suuri kynnyks hakea apua. Jos asiakas kuuluu sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöön, kynnyks voi olla vielä suurempi. Palveluiden pariin hakeutuneet paikkakuntalaiset ja myös henkilökunta voivat olla jo entuudestaan tuttuja. Vähemmistöön kuuluva ei ole tuonut välttämättä julki sukupuoli-identiteettiään tai seksuaalista suuntautumistaan, minkä takia heitä ei koeta olevan määrällisesti paljoa pienemmällä paikkakunnilla. Tämä niin kutsuttu ”kaapissa olo” ylläpitää sitä stereotypiaa, että pienillä paikkakunnilla ei ole sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöjä.

Työntekijöiden perus- ja täydennyskoulutuksessa saatetaan käsitellä liian vähän sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyviä teemoja. Työntekijöillä tulisi olla riittävät perustiedot seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta. (Lehtonen 2007, 47.) Eräs kyselymme osallistunut vastaaja kommentoikin, että hän on ollut vain muutaman kuukauden töissä Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksessä ja hänellä on ollut jo kaksi seksuaalivähemmistöihin kuuluvaa asiakasta. Myös tämän vastauksen perusteella voidaan todeta, että vähemmistöryhmiin kuuluvia asiakkaita hakeutuu palveluihin ainakin joissain määrin. Työntekijän olisi hyvä olla jo työsuhteen alusta alkaen tietoinen seksuaalisuuden- ja sukupuolen moninaisuudesta. Tuloksista kävi myös useassa vastauksessa ilmi, että lisäkoulutus aiheesta koetaan ajankoh- taiseksi. Tämä pätee varmasti myös muihin aloihin, joissa kohdataan erilaisia ihmisiä asiakkaina.

Työntekijöissä voi olla sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvia ja käytännön kehittämistyössä tulisikin ottaa huomioon heidän erityisosaamisensa näissä kysymyksissä (Lehtonen 2007, 48). Käytännön kehittämistyössä olisikin hyvä tehdä yhteistyötä esimerkiksi eri sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille tarkoitettujen järjestöjen kanssa. Parhaimmassa tapauksessa käytännön kehittämistyöhön tulisikin ottaa kohderyhmään kuuluva tai kuuluvia henkilöitä mukaan suunnitteluun, koska he ovat oman elämänsä parhaimpia asiantuntijoita. Tätä tukee myös Ensi- ja turvakotien liiton strategia vuosille 2016-2019, jossa on määritelty muun muassa erilaisten ihmisten mukaantulo toimintaan sekä toiminnan suunnitteluun osallistuminen. Siinä on myös määritelty yhteistyön tärkeys muiden järjestöjen kanssa. (Ensi- ja turvakotienliitto 2015b, 10.)

Vähemmistöön kuuluvia keskeisiä kulttuurisia käytäntöjä, tyynejä ja tapoja olisi hyvä ottaa huomioon palveluita suunniteltaessa. Toimintaa tiedottaessa ja tarjotessa tulisi huomioida sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Parisuhdetilanteesta taustatietoja keräillessä ei tulisi esittää heteronormatiivisia kysymyksiä olettaen, että asiakas elää heterosuhteessa. Palveluiden tavoitteena on oltava se, että jokainen asiakas saa palveluja ilman syrjityksi tulemisen pelkoa. Negatiiviset kokemukset ja mielikuvat sekä tiedon puute palveluista tai siitä, että niissä palvellaan mielellään sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä, johtaa siihen, että osa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista välttelevät palveluihin hakeutumista. He voivat myös tästä syystä hakeutua yksityisen tai toisen paikkakunnan palveluiden pariin. (Lehtonen 2007, 46-51.) Ensi- ja turvakotien liiton ja sen jäsenyhdistysten tulisikin pohtia oman toimintansa imagoa ja tiedotusta, ettei se missään olosuhteissa sulkisi tahattomasti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen hakeutumista asiakkaiksi. Lisäksi Seta ry on antanut toimenpide-ehdotuksia naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishjelmaan sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle 29.1.2010. Yhtenä toimenpiteenä ehdotettiin, että viranomaisia ja kolmannen sektorin toimijoita tulisi kouluttaa seksuaalisen suuntautumisen sekä sukupuolen moninaisuudesta, jotta tukipalvelut tavoittavat luotettavammalla tavalla vähemmistöryhmät. Lisäksi kolmannen sektorin toimijoiden tulisi tiedottaa aktiivisesti palveluista siten, että ne ovat myös tarkoitettu vähemmistöryhmiin kuuluville. (Salo, 2010.)

Tätä opinnäytetyötä laatiessa pohdimme myös sitä, vaikuttaako sukupuoli-identiteetti tai seksuaalinen suuntautuminen päihteiden käyttöön. Kyselytutkimustuloksista kävi ilmi, että yllättävänkin usein vähemmistöryhmien asiakkaat hakeutuvat Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten tarjoamiin päihdepalveluihin, joilla tarkoitetaan päihdeerikoistuneita ensikoteja. Tämä ei kuitenkaan välttämättä johdu henkilön sukupuolen kokemisesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Esimerkiksi vuonna 2007 Seta ry on antanut internetsivuillaan lausunnon, että vähemmistöryhmiin kuuluvilla ei ole eroa päihteiden käytössä muuhun väestöön verrattuna. Päihteiden käyttö voi esimerkiksi johtua itsensä hyväksymisen vaikeudesta. (Karvinen, Kurvinen & Lydén 2011.) Toisaalta on kuitenkin todettu, että vähemmistöryhmillä saattaa olla keskimääräistä todennäköisempi taipumus päihteiden käyttöön. Esimerkiksi A-klinikkasäätiön vuonna 2007 julkaistussa oppaassa ”Vedettiin viinaa ihan homona” arvioidaan, että joka kolmannella homomiehistä on ollut ongelmia päihteiden käytön kanssa jossain vaiheessa elämässään. Samaisesta oppaasta käy myös ilmi, että vuonna 1989 julkaistussa tutkimuksessa joka neljännellä sekä homomiehistä että lesbonaisista oli alkoholikäytön kanssa ongelmia. Vaikka kyseinen tutkimustieto on vanhaa, asenteet ja lainsäädännöt ovat muuttuneet, niin tilanne on samansuuntainen edelleen. (Lydén 2007, 17.) Sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuulumisen ja sen sisäistäminen voi olla henkilölle rankka prosessi, jota saatetaan lääkittää liiallisella päihteiden käytöllä.

Useasta vastauksesta nousi esiin se, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohdellaan työyhteisössä samalla tavalla kuin ketä tahansa asiakasta.

”On tärkeää huomioida, että puutteista huolimatta, joukossamme on myös työntekijöitä, jotka palvelevat kaikkia ihmisiä tasavertaisesti.”

”Mielestäni seksuaalivähemmistöjä ei tarvitse erityisesti nostaa eri ”sarakkeeseen” kuin muitakaan (liittyen ensi- ja turvakotien toimintaan), hekin tarvitsevat todennäköisesti samoja palveluita kuin muutkin asiakasryhmät.”

”Tarvitseeko sukupuolisuus nostaa esille? Sukupuoli itsessään ei muuta ihmistä, tarpeita tai ensi- ja turvakotiin liittyvien palveluiden näkökulmasta ihmistä eriasemaan. Yhdistyksemme palvelee asiakasta hänen tarpeensa tai sukupuolesta riippumatta.”

Tämä saattaa olla kuitenkin haitallista, sillä yhdenvertaisen kohtaamisen toteutuminen ja tuen tarpeen arviointi on toteutettava erilaisten ryhmien mahdollisten erityistarpeiden ja haavoittuvuuden näkökulmasta (Mettälä ym. 2013, 2). Se toimintatapa, jolla kohdataan valtaväestöä luonteisesti, voi haavoittaa vähemmistöryhmiä, joten sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaamisesta tulisikin olla yleisesti enemmän tietoa. Vastausten perusteella voidaankin huomata, että tiedottomuutta aiheesta löytyy, mutta asiakasta kohdellaan silti kuten muitakin, parhaansa mukaan. Tällaisissa tilanteissa voidaankin pohtia, voiko toiminta olla tahattomasti jopa haitallista, vaikka tarkoitusperä olisikin hyvä.

Vuonna 2010 Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman, jonka yhtenä toimenpiteenä on tehdä tutkimus sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemasta väkivallasta. Tutkimus tulee tehdä, jotta tietous sukupuolittuneen väkivallan syistä ja sen ennaltaehkäisystä tukisi uhreja paremmin. Tutkimuksen on tarkoitus toteutua vuosina 2014-2015, joten oletettavasti tutkimusprosessi on jo käynnissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 65.) Aihetta ei ole tutkittu tarpeeksi, joten kaikenlainen tutkimus aiheesta on tervetullutta. Esimerkiksi yhdessä vastauksessa tuli esille asiakastilanne, jossa seksuaalivähemmistöön kuuluva asiakas pohti sukupuolittunutta väkivaltaa. Ilmeisesti väkivallan uhri ja tekijä olivat olleet molemmat naisia. Asiakas oli pohtinut sitä, että jos väkivallan tekijä olisikin ollut mies sekä selkeästi kookkaampi ja voimakkaampi, olisiko uhri havahtunut aikaisemmin. Yleinen ajatus on, että pari- ja lähisuhdeväkivalta on sukupuolittunutta, jossa vahvempi osapuoli on tekijä ja heikompi uhri. Yleisesti ajatellaan vahvemman osapuolen olevan mies ja heikomman nainen. Muunlaisissa tilanteissa väkivallan tunnistaminen ja avun hakeminen saattaa olla huomattavasti hankalampaa. Ajatusmaailma on niin iskostettu yleisiin asenteisiin, jolloin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöilläkin saattaa olla vaikeuksia tunnistaa olevansa väkivallan uhri.

8 LOPUKSI

Tämän opinnäytetyön tekoprosessi oli intensiivinen ja erittäin mielekäs. Haastavuutena koimme aluksi sen, että esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen parisuhdeväkivallasta ei ole tehty tarpeeksi tutkimuksia Suomessa. Koimme, että aihetta tulisi päivittää nykyaikaan sekä tutkia laajemmin. Tunteimatonta on helppo pelätä, joten myös asenteisiin ja ennakkoluuloihin voidaan vaikuttaa tutkimustulosten perusteella. Oikeanlaisen tiedon lisääminen ja aiheesta keskustelu voivat vähentää ennakkoluuloja ja tällöin asiaa ei koeta enää poikkeavana.

Helsingin Sanomat uutisoi 10.11.2015, että Anna Vuorjoki (vas) ja 44 muuta kaupunginvaltuutettua vaativat aloitteessaan kaupunkia selvitykseen, jossa kartoitetaan nuorten parissa työskentelevien tarvetta saada lisäkoulutusta sateenkaarinuorten kohtaamisessa. Artikkelin mukaan arvellaan, että lisäkoulutus voi olla tarpeen esimerkiksi koulupsykologeille ja terveydenhoitajille. Tietämättömyyttä löytyy muun muassa tuoreissa, muuttuvissa lainsäädännöissä sekä miten puuttua kiusaamiseen ja syrjintään. Lisäksi tietämättömyys näkyy artikkelin mukaan heteronormatiivisessa kohtaamisessa. Myös sateenkaarinuoret itse arvioivat, että sukupuolen ja seksuaalisuuden muodoista tulisi käsitellä kouluissa enemmän ja nykyistä avoimemmin. Trendinä kuitenkin on, että toimintaa sateenkaarinuorille pyritään jatkuvasti lisäämään ja esimerkiksi Helsingin nuorisoasiainkeskus tekee yhteistyötä Setan kanssa. (Aalto 2015.) Onkin huomattavaa, että tämä Helsingin Sanomien artikkeli havainnoi samaa, mitä opinnäytetyömmekin. Asiakaslähtöisissä työnkuvissa tulee ottaa paremmin huomioon sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Ei voida yleistää, etteikö näin jo joissain paikoissa olisi. Kuitenkin on havaittavissa se, että tietoa vähemmistöryhmistä ja heidän kohtaamisestaan olisi hyvä lisätä ja kartoittaa.

Kuten olemme jo maininneet, tutkimustulokset osoittivat tämän kartoituksen olleen tarpeellinen. Kyselyyn vastanneista jäsenyhdistysten palkatuista työntekijöistä ja vapaaehtoisista suurin osa kokee jonkinasteista informaation puutetta sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Lisäkoulutuksen tarve on huomattava. Aina lisäkoulutukseen ei ole kuitenkaan aikaa ja resursseja, mutta tietoisuus sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen moninaisuudesta ja mahdollisesta haavoittuvuudesta tulisi

ottaa huomioon. Lisäksi liiton ja sen jäsenyhdistysten toimintaa voisi tulevaisuudessa tiedottaa näkyvämmiin ja organisoidummin, jotta se tavoittaa vielä enemmän vähemmistöryhmiä. Jatkossa olisi hyvä hyödyntää näitä tutkimustuloksia liiton toiminnassa. Tulokset auttavat kehittämään suunnittelua ja toiminnan toteutusta.

LÄHTEET

- Aalto, Maija 2015. Helsinki miettii lisäkoulutusta työntekijöille sateenkaarinuorista – ”syytä kiusaamiseen etsitään joskus kiusatusta”. Helsingin Sanomat 10.11.2015. Viitattu 19.11.2015.
<http://www.hs.fi/kaupunki/a1447127000040?jako=f3549343cea2f24806897846ed936c20&ref=fb-share>.
- Alanko, Katariina 2014. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 146, verkkojulkaisuja 72 & Seta, Seta-julkaisuja 23. Viitattu 6.11.2015.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/sateenkaarinuori.pdf>.
- Aarnipuu, Tiia 2008. Transsukupuolen muunnelmia. Helsinki: Like.
- Danielsson, Petri & Salmi, Venla 2013. Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta — Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Viitattu 28.10.2015.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152609/34_parisuhdevakivalta.pdf.
- Donovan, Catherine & Hester, Marianne & Holmes, Jonathan & McCarry Melanie 2006. Comparing domestic abuse in same sex and heterosexual relationships. Viitattu 19.10.2015. <http://www.equation.org.uk/wp-content/uploads/2012/12/Comparing-Domestic-Abuse-in-Same-Sex-and-Heterosexual-relationships.pdf>.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2015a. Viitattu 5.10.2015.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/>.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2015b, Ensi- ja turvakotien liiton strategia 2016 – 2019. Viitattu 5.10.2015. http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/strategia_2016-2019/pdf/Ensi_ja_turvakotien_liitto_strategia_2016-19.pdf.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2015c, Ensi- ja turvakotien vuosikertomus 2014. Viitattu 6.10.2015. http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b15970e9dd76fb4fce707030d72a8c94/1448470324/application/pdf/4748023/Ensijaturvakotienliitto_vk2014_12042015_vedos.pdf.
- Euroopan neuvoston yleissopimus (53/2015).
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Viides painos. Jyväskylä: Vastapaino.
- Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri 2015, Viitattu 19.10.2015
http://www.epshp.fi/kersanet/vanhemmuus/pulmat_ja_kriisit/perhevakivalta/vakivallan_muodot.
- Finne, Nina & Karekivi-Pallari, Satu 2013. Viitattu 19.10.2015
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52139/finne_niina_karekivi-pallari_satu.pdf?sequence=1.
- Hakala, Juha T. 2004. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. 2.painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Hentilä, Jorma 2007. Teoksessa Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Mustola, Kati & Pakkanen Johanna (toim.), Like: Helsinki.

- Helsinki Pride 2015. Viitattu 20.10.2015. <http://www.helsinkipride.fi>.
- Hiitola, Johanna, Jyränki, Juulia, Karma, Helena & Sorainen, Antu 2005. Mitä ei voi ajatella? Puhetta seksuaaliseen väkivaltaan liittyvistä hiljaisuuksista. Naistutkimus – Kvinnoforskning 18: 4, 61 – 66. Viitattu 8.10.2015
<http://elektra.helsinki.fi/se/n/0784-3844/18/4/mitaeivo.pdf>.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15.painos. Helsinki: Tammi.
- Ihmisoikeudet.net 2015. Viitattu 20.10.2015. <http://ihmisoikeudet.net>.
- Kananen, Jorma 2014. Verkkotutkimus opinnäytetyönä. Laadullisen ja määrällisen verkkotutkimuksen opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karvinen Marita, Kurvinen, Armi & Lydén, Hilikka 2011. Päihteet, seksuaalivähemmistöt ja transihmiset. Viitattu 13.11.2015.
<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteiden-kayton-erityisryhmia/paihteet-seksuaalivahemmistot-ja-transihmiset>
- Karvinen, Marita 2014, Lausunto Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen yleissopimuksen hyväksymisestä. Viitattu 7.10.2015.
<http://seta.fi/lausunto-hallituksen-esityksesta-naisiin-kohdistuvan-vakivallan-ja-perhevakivallan-ehkaisemisesta-ja-torjumisesta-tehdyn-euroopan-neuvoston-yleissopimuksen-hyvaksymisesta>.
- Köngäs, Anne 2013. Mustelmia sateenkaareissa Narratiivinen tutkimus transsukupuolisten parisuhdeväkivaltakokemuksista. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 25.9.2015.
<http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61518/K%C3%B6ng%C3%A4s.Anne.pdf?sequence=2>.
- Lehtonen, Jukka 2006. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Suomen kunnissa. Keinoja ja ideoita yhdenvertaisuuden tueksi. Viitattu 15.11.2015.
http://www.rakennerahastot.fi/vanhat_sivut/rakennerahastot/tiedostot/esr_julkaisut_2000_2006/tutkimukset_ja_selvitykset/09_08-06_seksuaali-ja_sukupuolivahemmistot_suomen_kunnissa_keinoja_ja_ideoita_yhdenvertaisuuden_tueksi.pdf.
- Lehtonen, Jukka 2007. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvä syrjintä. Teoksessa Syrjintä Suomessa 2006. Lepola, Outi & Villa, Susan (toim.). Ihmisoikeusliitto ry: Helsinki, 18-55.
- Lydén, Hilikka 2007. ”Vedettiin viinaa ihan homona!” - Ei-heterot ja sukupuolen monimuotoisuus päihdepalveluissa. A-klinikkasäätiö / Messiin-projekti julkaisu. Viitattu 13.11.2015.
<http://www.paihdelinkki.fi/sites/default/files/attachment/vedettiinviinaa.pdf>.
- Mettälä, Miranda & Eerola Marika 2013. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden kohtaaminen sosiaalialan työssä. Viitattu 25.10.2015
<http://seta.fi/seta/wp-content/uploads/2013/06/Moninaisuus-mieless%C3%A4-Seksuaalisen-suuntautumisen-ja-sukupuolen-moninaisuuden-kohtaaminen-sosiaalialan-ty%C3%B6ss%C3%A4-esite.pdf>.
- Mäenpää, Panu & Salo, Aija 2015. Seta ry:n avoin kirje turvallisuusviranomaisille. Viitattu 23.11.2015. <http://seta.fi/avoin-kirje-turvallisuusviranomaisille/>.

- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät – uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro.
- Ojuri, Auli & Laitinen, Merja 2015. Turvakoti työnä – selvitys Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista. Viitattu 20.11.2015. http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ ja_turvakotien_liitto/turvakoti_tyona/.
- Salo, Aija 2010. Seta ry:n lausunto: Toimenpide ehdotukset naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishjelmaan sosiaali- ja terveysministeriölle. Viitattu 29.9.2015. <http://seta.fi/toimenpide-ehdotukset-naisiin-kohdistuvan-vakivallan-vahentamisohjelmaan-sosiaali-ja-terveysministeriolle/>.
- Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö (World Association for Sexual Health, WAS) 2009. Seksuaalioikeuksien julistus. Viitattu 23.11.2015. <http://www.worldsexology.org/wp-content/uploads/2013/08/DSR-Finnish.pdf>
- Seta ry 2012. Opas toimittajille - Näin kirjoitat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä. Viitattu 27.10.2015. <http://seta.fi/toimittajaopas>.
- Seta ry 2015. Viitattu 10.10.2015. <http://seta.fi>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Viitattu 22.11.2015. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114420/Julka_2008_9_perhevakivaltatyon_suosituks_verkko.pdf?sequence=1.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. STM 2010:5. Viitattu 23.10. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112013/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223100.pdf?sequence=1>.
- Tahdon2013. Viitattu 10.11.2015. <http://www.tahdon2013.fi>.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli, 2012. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. 9. painos. Hansaprint Oy: Vantaa.
- Ungdomsstyrelse 2010. Hon Hen Han - En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner. Viitattu 10.11.2015. http://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/hon-henhan.pdf.
- Vehkalahti, Kimmo 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.
- Vikman, Mari 2001. Väkivaltaa rakkauden varjolla, parisuhdeväkivalta homo- ja lesbosuhteissa. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 25.9.2015. file:///D:/Humak%202015-/Mari.vikman_gradu.pdf.
- Yhdistyneet kansakunnat 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 19.11.2015 http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf.

JULKAISEMATON LÄHDE

Ensi- ja turvakotien liitto 2015d. Perehdytyskansio Nettiturvakodin verkkovapaaehtoisille.

LIITTEET

Liite 1: Jäsenedistykset

Ohessa ovat listattuna Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset sekä niiden paikkakunnat ja perustamisvuosiluvut.

1. Etelä-Karjalan perhetyön kehittämisyhdistys ry (Lappeenranta), 1996
2. Etelä-Pohjanmaan Ensi- ja turvakotiyhdistys ry (Kauhajoki), 2003
3. Helsingin ensikoti ry (Helsinki), 1936
4. Kaapatut Lapset ry (Helsinki), 1997
5. Kanta-Hämeen perhetyö ry (Hämeenlinna), 1997
6. Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry (Jyväskylä), 1946
7. Kokkolan ensi- ja turvakoti ry (Kokkola), 1999
8. Kuopion Ensikotiyhdistys ry (Kuopio), 1946
9. Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti ry (Kotka), 1946
10. Kvinnohusförening i Jakobstadsnejden rf (Pietarsaari), 1986
11. Lahden ensi- ja turvakoti ry (Lahti), 1946
12. Lapin ensi- ja turvakoti ry (Rovaniemi), 1953
13. Lapsen kengissä ry (Joroinen), 1996
14. LOVE ry-Lapsen Oikeus Väkivallattomaan Elämään (Vantaa), 2007
15. Lyömätön Linja Espoossa ry (Espoo), 1979
16. Oulun ensi- ja turvakoti ry (Oulu), 1945
17. Pienperheyhdistys ry (Helsinki), 1968
18. Pohjois-Karjalan ensikoti ry (Outokumpu), 1959
19. Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry (Pori), 1945
20. Pääkaupungin Turvakoti ry (Helsinki), 1978
21. Raahen ensi- ja turvakoti ry (Raahel), 1987
22. Tampereen ensi- ja turvakoti ry (Tampere), 1945
23. Turvallisen vanhuuden puolesta – Suvanto ry (Helsinki), 1990
24. Turun ensi- ja turvakoti ry (Turku), 1945
25. Vaasan ensi- ja turvakoti ry – Vasa mödra- och skyddshem ry (Vaasa), 1947
26. Vantaan Turvakoti (Vantaa), 1978
27. VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry (Mikkeli), 1999
28. Vuoksenlaakson ensi- ja turvakoti ry (Imatra), 1948
29. Ylä-Savon ensi- ja turvakotiyhdistys ry (Iisalmi), 1998
30. Äidit irti synnytysmasennuksesta ÄIMÄ ry (Vantaa), 1998

Liite 2: Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt

Sukupuolivähemmistöt

Transsukupuoliset naiset (transnaiset) syntyvät ruumiiltaan pojiksi, mutta tuntevat olevansa naisia ja korjaavat kehonsa sukupuolen korjausprosessissa vastaamaan omaksi kokemaansa sukupuolta.

Transsukupuoliset miehet (transmiehet) syntyvät ruumiiltaan tytöiksi, mutta tuntevat olevansa miehiä ja korjaavat kehonsa sukupuolen korjausprosessissa vastaamaan omaksi kokemaansa sukupuolta.

Transgender-ihmiset ovat henkilöitä, jotka elävät mieheyden ja naiseuden rajalla, välillä tai ulkopuolella. Osa heistä tarvitsee saman sukupuolenkorjauksen kuin transsukupuoliset (Mustola 2007, 13). Transgender-termin voidaan myös korvata termillä muunsukupuolisuus (Setan verkkosivut).

Transvestiitit ovat suomalaisessa kulttuurissa useimmiten hetero- tai bimiehiä, jotka haluavat tuoda toisinaan esiin naiseuttaan pukeutumalla naiseksi ja toimimalla naisen roolissa. On myös transvestiitiksi itsensä määritteleviä naisia. Transvestiittisuudessa saman ihmisen kokonaispersoonaan kuuluu sekä mieheyttä ja naiseutta.

Intersukupuoliset ovat ihmisiä, joiden fyysiset, sukupuolta määrittävät tekijät eivät ole yksiselitteisesti miehen tai naisen. Tätä ei aina havaita vauvana, vaan intersukupuolisuus saattaa tulla esiin murrosiässä tai vasta aikuisena. Intersukupuoliset ihmiset pakotetaan usein jompaankumpaan sukupuoleen. (Mustola 2007, 13.)

Seksuaalivähemmistöt

Biseksuaalisuus tarkoittaa, että ihminen on kiinnostunut tunteiden, fantasioiden ja/tai käyttäytymisen tasolla sekä samasta että vastakkaisesta sukupuolesta, tai kumppanin sukupuolella ei ole väliä. (Ihmisoikeudet.net- verkkosivut.)

Homoseksuaalisuus tarkoittaa, että ihminen on kiinnostunut tunteiden, fantasioiden ja/tai käyttäytymisen tasolla pääasiassa samasta sukupuolesta. (Ihmisoikeudet.net- verkkosivut.)

Aseksuaalisuus tarkoittaa seksuaalisen kiinnostuksen tai halun puutetta. Aseksuaalinen ihminen voi kokea emotionaalista vetovoimaa mihin sukupuoleen tahansa ja näin olla esimerkiksi hetero, homo, lesbo tai bi. (Setan verkkosivut.)

Panseksuaaliset ihmiset eivät halua määritellä seksuaalista suuntautumistaan koskemaan vain joitain sukupuolia, tai eivät ylipäätään koe sukupuolta olennaiseksi seksuaalisen tai emotionaalisen kiinnostuksensa määrittäjäksi, kutsuvat itseään esimerkiksi panseksuaaleiksi. (Setan verkkosivut.)

Sateenkaariperheet-käsitteellä viitataan lapsiperheisiin, jotka rakentuvat jonkin muun kuin heteroseksuaalisen parisuhteen ympärille. Sateenkaariperheet ovat esimerkiksi naisparin tai miesparin perheitä, ei-heteroseksuaalisten yksinhuoltajien perheitä sekä perheitä, joissa on enemmän kuin kaksi vanhempaa. Kuitenkin myös tavanomaisen kaltainen heteroparin perhe voi olla sateenkaariperhe, jos vanhemmat tai toinen heistä on biseksuaali tai transihminen tai jos hän ei halua määritellä itseään perinteisillä sukupuolta ja seksuaalisuutta kuvaavilla sanoilla. (Ihmisoikeudet.net- verkkosivut.)

Liite 3: Kyselytutkimus Ensi- ja turvakotien liiton työntekijöille ja vapaaehtois-työntekijöille.

KYSELYTUTKIMUS ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITON JÄSENYHDISTYSTEN HENKILÖKUNNALLE JA VAPAAEHTOISTYÖNTEKIJÖILLE

Hyvä Ensi- ja turvakotienliiton jäsenyhdistyksen työntekijä/vapaaehtoistyöntekijä,

Opiskelemme Humanistisessa ammattikorkeakoulussa, yhteisöpedagogin tutkintoon johtavassa koulutusohjelmassa. Teemme opinnäytetyötä Ensi- ja turvakotien liitolle ja tämä kysely on osa opinnäytetyötämme. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa hakeutuvatko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ylläpitämiin palveluihin ja miten heidät kohdataan asiakkaina. Aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu ja sen takia osallistumisesi tutkimukseen on erityisen tärkeää.

Kyselyn tulokset auttavat liittoa ja sen jäsenyhdistyksiä kouluttamaan työntekijöitä ja vapaaehtoisia kohtaamaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta. Osallistuminen kyselyyn on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Voit käyttää vastaamiseen minuutin tai useita minuutteja, omien resurssiesi mukaisesti. Huomioithan kuitenkin, että mitä laajemmin kyselyyn pystyt vastaamaan, sitä enemmän se palvelee tutkimuksen tarkoituspää.

Tutkimuksen vastaukset ovat luottamuksellisia eikä lopullisesta opinnäytetyön tutkimustuloksesta voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä.

Toivomme, että vastaisit kyselyyn mahdollisimman nopeasti, kuitenkin viimeistään sunnuntaihin 25.10. mennessä.

Opinnäytetyö valmistuu marraskuussa 2015 ja se tullaan julkaisemaan internetissä www.theseus.fi.

Kiitos jo etukäteen.

Ystävällisin terveisin,

Satu Viitanen (satu.viitanen@humak.edu, p. 044 5303360)

ja

Petri Lehtola (petri.lehtola@humak.edu, p. 0400 586952)

Kyselyn vastaamisen helpottamiseksi olemme koonneet lyhyesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen määritelmät Setan, ihmisoikeudet.net:in ja Sateenkaari Suomi-teoksen (Kati Mustola & Johanna Pakkanen (toim.), 2007) mukaan:

SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖT:

Transsukupuoliset naiset (transnaiset) syntyvät ruumiiltaan pojiksi, mutta tuntevat olevansa naisia ja korjaavat kehonsa sukupuolen korjausprosessissa vastaamaan omaksi kokemaansa sukupuolta.

Transsukupuoliset miehet (transmiehet) syntyvät ruumiiltaan tytöiksi, mutta tuntevat olevansa miehiä ja korjaavat kehonsa sukupuolen korjausprosessissa vastaamaan omaksi kokemaansa sukupuolta.

Transgender-ihmiset ovat henkilöitä, jotka elävät mieheyden ja naiseuden rajalla, välillä tai ulkopuolella. Osa heistä tarvitsee saman sukupuolenkorjauksen kuin transsukupuoliset. Transgender-termin voidaan myös korvata termillä muunsukupuolisuus.

Transvestiitit ovat suomalaisessa kulttuurissa useimmiten hetero- tai bimiehiä, jotka haluavat tuoda toisinaan esiin naiseuttaan pukeutumalla naiseksi ja toimimalla naisen roolissa. On myös transvestiitiksi itsensä määritteleviä naisia. Transvestiittisuudessa saman ihmisen kokonaispersoonaan kuuluu sekä mieheyttä ja naiseutta.

Intersukupuoliset ovat ihmisiä, joiden fyysiset, sukupuolta määrittävät tekijät eivät ole yksiselitteisesti miehen tai naisen. Tätä ei aina havaita vauvana, vaan intersukupuolisuus saattaa tulla esiin murrosiässä tai vasta aikuisena. Intersukupuoliset ihmiset pakotetaan usein jompaankumpaan sukupuoleen.

SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT:

Biseksuaalisuus: Henkilö on kiinnostunut tunteiden, fantasioiden ja/tai käyttäytymisen tasolla sekä samasta että vastakkaisesta sukupuolesta, tai kumppanin sukupuolella ei ole väliä.

Homoseksuaalisuus: Henkilö on kiinnostunut tunteiden, fantasioiden ja/tai käyttäytymisen tasolla pääasiassa samasta sukupuolesta.

Aseksuaalisuus: Tarkoittaa seksuaalisen kiinnostuksen tai halun puutetta. Aseksuaalinen henkilö voi kokea emotionaalista vetovoimaa mihin sukupuoleen tahansa ja näin olla esimerkiksi hetero, homo, lesbo tai bi.

Panseksuaalisuus: Henkilö ei halua määritellä seksuaalista suuntautumistaan koskemaan vain joitain sukupuolia, tai ei ylipäätään koe sukupuolta olennaiseksi seksuaalisen tai emotionaalisen kiinnostuksensa määrittäjäksi.

Sateenkaariperheet: Käsitteellä viitataan lapsiperheisiin, jotka rakentuvat jonkin muun kuin heteroseksuaalisen parisuhteen ympärille. Sateenkaariperheet ovat esimerkiksi naisparin tai miesparin perheitä, ei-heteroseksuaalisten yksinhuoltajien perheitä sekä perheitä, joissa on enemmän kuin kaksi vanhempaa. Kuitenkin myös tavanomaisen kaltainen heteroparin perhe voi olla sateenkaariperhe, jos vanhemmat tai toinen heistä on biseksuaali tai transihminen tai jos hän ei halua määritellä itseään perinteisillä sukupuolilla ja seksuaalisuutta kuvaavilla sanoilla.

Jos haluat tutustua aiheeseen lisää, katso: <http://seta.fi/materiaali/> ja <http://ihmisoikeudet.net/> Tai Mustola, Kati & Pakkanen Johanna (toim.), 2007. Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Like: Helsinki.

Taustatiedot

1. Sukupuoli

- Nainen
- Mies
- Muu

2. Syntymävuosi

---

3. Oletko

- Palkattu työntekijä
- Vapaaehtoistyöntekijä

4. Työskenteletkö

(Tarvittaessa voit valita useamman kohdan.)

- Ensikodissa
- Turvakodissa
- Jossain muualla, missä? _____

5. Kuinka kauan olet työskennellyt Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksen/ yhdistyksien palveluissa?

- Alle 1 vuosi
- 1-5 vuotta
- Yli 5 vuotta

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaaminen

6. Oletko kohdannut palveluissanne asiakkaina sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöjä?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

7. Jos vastasit kyllä, oletko kohdannut

- Sukupuolivähemmistöön kuuluvia henkilöitä
- Seksuaalivähemmistöön kuuluvia henkilöitä
- Molempia
- En osaa sanoa

8. Kuinka useasti sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvat henkilöt ovat hakeutuneet palveluihinne?

(oma arvio)

- Ei yhtään
- Kerran
- 2-5 kertaa
- Useammin kuin 5 kertaa

9. Jos olet kohdannut sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöjä palveluidenne asiakkaina, koitko tiedottomuutta, ennakkoluuloja tai pelkoa heidän kanssaan toimiessa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

10. Jos vastasit kyllä, niin millaisia?

---

11. Jos et itse ole kokenut edellä mainittuja tuntemuksia, huomaisitko kollegoilasi olevan ennakkoluuloja, tiedottomuutta tai pelkoa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

12. Jos vastasit kyllä, niin millaisia?

---

13. Jos et ole kohdannut sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöjä asiakkaina palveluissanne, mistä uskot sen johtuvan?

---

14. Onko mielestäsi työyhteisössäsi parantamisen varaa koskien asenteita sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

15. Jos vastasit kyllä, niin mitä?

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen palveluiden tarve

16. Jos olet kohdannut sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvia asiakkaita niin minkälaisia palveluita he tarvitsivat?

(esimerkiksi ensi- tai turvakotipaikkaa, käytännön järjestelyiden tukea, keskusteluapua tms.)

---

17. Minkälaisista palveluista voisi olla mielestäsi hyötyä vähemmistöryhmän asiakkaille?

---

18. Onko mielestäsi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvien henkilöiden kohtelussa asiakkaina jotain parannettavaa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

19. Jos vastasit kyllä, niin mitä?

Olemme koonneet Ensi- ja turvakotien liiton omaa materiaalia hyödyntäen väkivallan eri muotoja kyselyn vastausten helpottamiseksi.

Fyysinen väkivalta

Fyysinen pahoinpitely on esimerkiksi tönimistä, hiuksista repimistä, kuristamista, potkimista ja hakkaamista. Jos fyysinen väkivalta jättää jälkiä, se on helpoiten tunnistettavissa. Se voi aiheuttaa ruhjeita ja murtumia ja pahimmillaan johtaa jopa kuolemaan. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että fyysinen väkivalta ei aina jätä näkyviä jälkiä.

Henkinen väkivalta

Henkistä väkivaltaa on esimerkiksi läheisen alistaminen, nimittelemine ja haukkuminen. Henkinen väkivalta voi olla julkista nolaamista tai se voi tapahtua neljän seinän sisällä piilossa. Henkistä väkivaltaa on myös sosiaalinen eristäminen esimerkiksi ystävistä tai sukulaisista, taloudellinen alistaminen, mielipiteiden ilmaisun tai pukeutumisen kontrollointi, vapaasti ulos menemisen estäminen, seksuaalisuuteen liittyvä psyykinen alistaminen tai fyysisellä väkivallalla uhkaaminen. Fyysinen väkivalta sisältää aina myös henkistä väkivaltaa. Jo väkivallan uhka on henkistä väkivaltaa.

Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta tarkoittaa toisen ihmisen pakottamista johonkin seksuaaliseen tekoon vastoin tahtoa. Seksuaalista väkivaltaa on esimerkiksi raiskaus, koskettamista käsin, suulla tai sukupuolielimellä vastoin toisen tahtoa, salakatselua, pakottamista katsomaan kun väkivallan tekijä tyydyttää itseään, uhrin painostamista tyydyttämään itseään tekijän katsoessa joko paikan päällä tai web-kameran välityksellä. Seksuaaliseen väkivaltaan kuuluu myös valo- tai videokuvaamista seksuaalisesti ilman suostumusta tai houkuttelua seksuaaliseen tekoon niin, että tekijä tarjoaa vastapalvelukseksi tavaroita, alkoholia tai rahaa.

Taloudellinen, sosiaalinen tai uskonnollinen väkivalta

Fyysisen, henkisen ja seksuaalisen väkivallan lisäksi voidaan vielä erikseen nimetä taloudellinen, sosiaalinen tai uskonnollinen väkivalta tai nämä voidaan sisällyttää henkiseen väkivaltaan. Taloudellinen väkivalta tarkoittaa taloudellista alistamista, kiristämistä, kavaltamista ja rahankäytön kontrolloimista. Sosiaalinen väkivalta tarkoittaa esimerkiksi vapaan liikkumisen kontrollointia tai yhteydenpidon rajoittamista ystäviin ja sukulaisiin sekä sosiaalisen eristämisen uhkaa. Uskonnollinen väkivalta on henkistä väkivaltaa, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus. Sen ilmenemismuotoja ovat pelottelu, käännittäminen, syyllistäminen, eristäminen ja kontrollointi. Tarkoituksena on nujertaa toisen ihmisen elämäntapa, elämäntapa tai mielipide.

Vaino

Parisuhteen aikainen perheväkivalta voi eron jälkeen muuttua vainoamiseksi. Vainoaminen on toistuvaa, ei toivottua yhteydenottamista, seuraamista, tarkkailua ja uhkaamista, joka on omiaan aiheuttamaan kohteessaan pelkoa ja ahdistusta.

Seuraavat kysymykset koskevat sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaamaa väkivaltaa.

20. Mikäli olet tavannut työssäsi seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöjä, olivatko vähemmistöryhmät kokeneet väkivaltaa? (Jollet ole kohdannut, voit siirtyä kohtaan 24.)

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

21. Jos vastasit kyllä, minkälaista väkivaltaa vähemmistöryhmät olivat kokeneet? (Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.)

- Fyysinen väkivalta (esim. lyöminen, potkiminen, kuristaminen)
- Henkinen väkivalta (esim. alistaminen, nimittely, julkinen nolaaminen)
- Seksuaalinen väkivalta (esim. raiskaus, sopimaton koskettelu)
- Taloudellinen väkivalta (esim. kiristys, kavallus, rahankäytön kontrollointi)
- Sosiaalinen väkivalta (esim. yhteydenpidon rajoittaminen, sosiaalisen eristämisen uhka)
- Uskonnollinen väkivalta (esim. pelottelu, käännyttäminen, syyllistäminen)
- Vainoa (esim. ei toivottua yhteydenottamista, seuraamista, tarkkailua)
- En osaa määritellä

22. Kuka oli väkivallan tekijä? (Voit tarvittaessa valita useamman vaihtoehdon.)

- Puoliso
- Perheenjäsen
- Ystävä/tuttava
- Ulkopuolinen taho
- Joku muu, kuka? _____
- En osaa sanoa

23. Mitä kautta asiakkaat olivat ohjautuneet palveluihinne?

Mielikuvasi Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten toiminnan tiedottamisesta

24. Miten uskoisit tiedotuksen liiton toiminnasta tavoittavan paremmin vähemmistöryhmät?

Lopuksi

25. Onko sinulla jotain muuta sanottavaa, pohdittavaa aiheeseen liittyen? Lyhyetkin vastaukset edesauttavat tutkimusta suuresti.

---

26. Jos haluat kertoa aiheesta enemmän, voit osallistua haastatteluun jättämällä yhteystietosi tähän.

Muistathan painaa vielä kyselyn lopuksi LÄHETÄ näppäintä, jotta vastauksesi tallentuvat järjestelmään.

Kiitos vastauksestasi.